Ettevõtlik kool

ETTEVÕTLIK KOOL TAHAN-SUUDAN-TEEN

ETTEVÕTLIKU ÕPPE KVALITEEDI – TUNNUSED – STANDARD

2020

Ida-Viru Ettevõtluskeskus

Ettevõtliku õppe kvaliteeditunnused – standard

Uuendatud 2020

Ettevõtliku õppe hindamise standard

Sisukord

1 Ettevõtlikkuse üldinfo 9

1.1 Ettevõtluspädevuse mudel 10

1.2 Standardi koostamise vajadus 12

2 Standardi koostamise ja rakendamise metoodika 13

2.1 Standardi koostamiseks kasutatud meetodid 13

2.2 Ettevõtliku õppe hindamise valdkonnad 15

2.3 Standardi rakendamise meetodid 16

2.3.1 Ettevõtlikkuse enesehindamine 16

2.3.2 Ettevõtliku õppe tunnustav hindamine 18

3 Selgitavad näited hindamistegurite mõistmiseks 19

3.1 Õppe- ja kasvatusprotsess 19

3.2 Eestvedamine ja juhtimine 20

3.3 Personalivaldkond 21

3.4 Koostöö huvigruppidega 23

3.5 Ressursside juhtimine 24

4 Ettevõtliku õppe hindamistegurid 26

4.1 Õppe- ja kasvatusprotses 27

4.1.1 Ettevõtlikkuspädevuse seosed teiste üldpädevustega 27

4.1.2 Ettevõtlusõpe 28

4.1.3 Erivajadusega (sh andekas) õppija ja vastavate tugisüsteemide arendamine 29

4.1.4 Õppijate kaasatus õppe- ja kasvatusprotsessi kujundamisesse 30

4.1.5 Õppemetoodilised lahendused 31

4.1.6 Lõimitud õpe ja seos praktiliste probleemide lahendamisega 32

4.1.7 Õppimist toetav hindamine 33
4.2 Eestvedamine ja juhtimine 34
4.2.1 Ettevõtlikkuspädevusega seotud arengueesmärgid 34
4.2.2 Ettevõtliku õppe meeskond 35
4.2.3 Ettevõtliku õppe korraldus 36
4.2.4 Õpetajate, partnerite ja õppijate kaasatus 37
4.2.5 Motivatsioonisüsteem 38
4.2.6 Õppeasutuse sisene juhtimisinformatsiooni ja sisekommunikatsiooni süsteem 39
4.3 Professionaalse arengu toetamine 40
4.3.1 Ettevõtlikkust arendavad täienduskoolitused 40
4.3.2 Õpetajate erialase enesetäienduse tugisüsteem 41
4.3.3 Võimalused õpetajate koostöiseks õppimiseks 42
4.3.4 Alustava õpetaja toetamine 43
4.4 Koolipere aktiivsus ja mõju kogukonnas 44
4.4.1 Koolipere ühistegevused 44
4.4.2 Õpilaste ja õpetajate kooliväline aktiivsus 45
4.4.3 Õppeasutusevälise ekspertide ja vabatahtlike kaasatus õppetöösse 46
4.4.4 Koostööprojektid 47
4.5 Ressursid 48
4.5.1 Õpilasalgatustega kogutud rahalised vahendid 48
4.5.2 Ettevõtlikele tegevustele suunatud ressursid 49
4.5.3 Kaasatud lisavahendid 50
5 Kokkuvõtte 51

Sisukirjeldus

Ettevõtlikkuse arendamine on muutunud oluliseks valdkonnaks Euroopa sh. ka Eesti haridusmaastikul. Selleks, et olla selles valdkonnas edukas on oluline suuta püstitada endale selgelt määratletud ülesandeid ning neid siis lahendada. Käesolev ettevõtliku õppe kvaliteeditunnuste – standardi kogu kirjeldab väljakutseid, millest standardi loomine lähtus, määratleb erinevates tegevusvaldkondades ettevõtlikkuse hindamistegurid ning kirjeldab erinevaid ettevõtliku õppe tasemeid, mille poole konkreetne lasteaed või kool saab püüelda. Standardi näol on tegemist kvaliteedijuhtimissüsteemiga oma organisatsiooni terviklikuks arendamiseks ja hindamiseks. Standardi juures on konkreetsed hindamisvormid koos hindamisjuhendiga, mida soovijad saavad kasutada. Ettevõtlikkustaseme hindamine võimaldab lasteaia- või koolipidajatel ja juhtkonnal saada olulist informatsiooni oma organisatsiooni toimimisest, tuvastada konkreetsed kitsaskohad ning saada sisendit organisatsiooni edasiseks arendamiseks läbi ettevõtlikkuse arendamise lasteaias või koolis.

Tänusõnad

Ettevõtliku õppe standardi koostaja Ida-Viru Ettevõtluskeskus tänab siiralt kõiki, kes on kaasa aidanud selle standardi koostamisel. Me oleme väga õnnelikud, et Te pidasite oluliseks panustada oma aega ja mõtteid käesoleva standardi loomiseks.

Eraldi soovime tänada Ida-Viru Maavalitsust ja ettevõtlusõppe programmi Edu&Tegu, kelle rahaline tugi oli käesoleva töö valmimiseks väga oluline.

Sisulise panuse eest täname Haridus- ja Teadusministeeriumit, HarNo, Tartu Ülikooli Narva Kolledžit, Tallinna Tehnikaülikooli, Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskust, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda ja „Ettevõtliku kooli“ võrgustiku õppeasutusi.

Mõisted

Sisehindamisvaldkonnad – Koolide enesehindamise metoodika, mis põhineb kooli tegevuste jaotamisel viide kategooriasse: eestvedamine ja juhtimine, personalivaldkond, koostöö huvigruppidega, ressursside juhtimine, õppe- ja kasvatusprotsess

Ettevõtlik õpe – õppeprotsess, kus teadmiste ja oskuste omandamine toimub ettevõtlikkuse võtmes läbi juhendamise, vastutustunde ja loovate lahenduste kasutamise ning praktilise eluga seostatult. Ettevõtliku õppe printsiipide järgi ülesehitatud tunni eesmärk on TULEM e T-tunneme rolle ja koostööd, U – usaldame vastutust, L-lõimume eluga, E-evime kogemust, M-mõõdame mõju.

Ettevõtlikkuse hindamistegurid (tegur) – Tegurid, mis võimaldavad hinnata konkreetse sisehindamisvaldkonna ettevõtlikkust mõjutavate protsesside ülesehituse kvaliteeti.

Mõõdik – Ettevõtlikkuse hindamisteguri taseme määratlemiseks kasutatav andmete kogu

Mõõdiku sihttase – ettevõtlikkuse hindamisteguri mõõtmisel tuvastatav väärtus, mis on seotud konkreetse teguri kvaliteedihinnanguga

Baastase – ettevõtliku lasteaia või kooli tasakaalustatult hinnatud standardtase, mis näitab lasteaia või kooli ettevõtlikku töökorraldust erinevates lasteaia või koolielu valdkondades

Hõbetase – ettevõtliku lasteaia või kooli tunnustav ettevõtlikkuse hindamise tase, mis näitab, et konkreetne kool või lasteaed on ettevõtlikkuse eestvedaja ja eeskuju vähemalt regionaalses mastaabis

Kuldtase – ettevõtliku lasteaia või kooli tunnustav ettevõtlikkuse hindamise tase, mis näitab, et konkreetne kool või lasteaed on ettevõtlikkusvaldkonnas tunnustatud ka üleriigiliselt või rahvusvaheliselt

Sissejuhatus

Tänapäeva ühiskonnas on üheks olulisemaks, kui mitte olulisimaks jätkusuutlikkust tagavaks valdkonnaks haridus. Siire industriaalsest ühiskonnast infoühiskonda, kus muutuste kiirus ja kvalitatiivne tase on osutunud väga raskelt prognoositavaks, on esitanud konservatiivsele haridussüsteemile raskeid väljakutseid. Kuidas valmistada ette inimesi, kes saaksid hakkama 21. Sajandi globaliseeruvas ning tehnologiseeruvas maailmas, kui me ei oska prognoosida isegi seda, mis juhtub aasta pärast. Muutused sotsiaalsetes ja majanduslikes struktuurides on muutunud permanentseks ning nendega kohanemine nõuab haridussüsteemilt üha suuremat paindlikkust ning efektiivsust.

Üheks olulisemaks muutuseks viimasel aastakümnel on maailma ühise teabesüsteemi – interneti ning sellel põhinevate erinevate rakenduste võidukäik. Seoses sellega on muutunud ka õpetaja ning kooli roll. Õppeprotsessis on teadmiste kõrval üha olulisemaks muutunud algatusvõime, koostöö, lõimumine praktiliste väljakutsetega, sotsiaalsed oskused, praktiline kogemus. Seda on võimalik saavutada ettevõtlikkushoiakute juurutamisega koolides nii õpilaste kui ka õpetajate hulgas.

Ida-Viru maakonnas on kogemus ettevõtlikkushoiakute süsteemses toetamises üldhariduskoolides ja lasteaedades alates aastast 2006. Viimaste aastate jooksul on tuvastatud positiivseid muutusi programmi haaratud õppeasutuste võrgustiku raames (vt. „Ettevõtlik kooli pilootmonitooringu raport“ kevad 2011). Siiski on kogemuse levitamisel saanud takistuseks ettevõtlikkushoiakute mitmetimõistetavus ning nende praktilise rakendamise keerukus õppeasutuse ellu. Selleks, et õppeasutuste pidajatele ja juhtidel oleks ühtne arusaam, mida ettevõtlik õpe endas kannab ja millele selle juurutamisel eelkõige keskenduda ongi loodud käesolev standard.

Ettevõtlik Kool on oma tegevusega kasvanud ja aja jooksul arenenud, tegeleme oluliselt rohkemate üldpädevustega kui ettevõtlikkus.

Enesehindamine Standardi järgi on haridusasutusele kui ka omavalitsustele hea tööriist, et saada tagasisidet oma asutuse kvaliteedist. See on mõõdik, mis annab meile infot, kus me hetkel asume ja millele on vaja tähelepanu pöörata.

Selleks, et Ettevõtlik Kool oleks veelgi tõsiselt võetavam, nägime vajadust tõenduspõhisuse järgi. Pidime uuendama Ettevõtliku Kooli standardit, et kujuneksime seeläbi Eesti kaasaegse hariduse kvaliteedimärgiks. Siduda standard OECD poolt loodud õppimise raamistiku ja õppekompassiga 2030, mida on peetud asjakohaseks võtta arvesse ka Eesti kontekstis koolide õppekavade arenduses.

2020 aasta ongi olnud märgiline, sest koostöös Tallinna Ülikooli Haridusinnovatsiooni keskusega uuendati kvaliteedi hindamissüsteemi Standardit. Uuenduskuuri läbisid standardi hindamisvaldkonnad, kus kesksele kohale tõsteti õppe- ja kasvatusprotsess, värskendati ja kaasajastati hindamistegurid ja nende kirjeldused. Tänu Kätlin Vanar ja Eve Eisenschmidt panusele sai standardist uus ja parem tööriist koolidele enesehindamiseks ja tõenduspõhiseks kooliarenduseks.

1 ETTEVÕTLIKKUSE ÜLDINFO

Ettevõtlikkust on riiklikus õppekavas käsitletud kahel tasandil – ühena kaheksast läbivast teemast ning üldpädevusena, mis on õppijal oluline omandada.

Läbivate teemade loend on uues õppekavas järgmine:

- elukestev õpe ja karjääri planeerimine
- keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng
- ***kodanikualgatus ja ettevõtlikkus***
- kultuuriline identiteet
- teabekeskkond
- tehnoloogia ja innovatsioon
- tervis ja ohutus
- väärtused ja kõlblus.

Üldpädevusena on teda käsitletud järgmiselt:

Ettevõtlikkuspädevus *– suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi; seada eesmärke ja neid ellu viia; korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske.*

Eeltoodud kirjeldus vastab nii põhikooli kui ka gümnaasiumi astmele.[1]

Edu&Tegu programmi „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel“ (http://ettevotlusope.edu.ee) raames on ettevõtlikkust defineeritud kui integreeritud kogumit teadmistest, oskustest, väärtustest ja motivatsioonist, mis on vajalik toimetulekuks määramatusega ja muutustele paindlikult reageerimiseks (uute) ideede loomisel ning elluviimisel (isiklikus ja tööelus ning kogukonnas). Ettevõtlikkus on ettevõtluspädevuse lahutamatu osa, mistõttu sama programmi raames vaadeldakse ettevõtluspädevust kui integreeritud kogumit teadmistest, oskustest, väärtustest ja motivatsioonist, mis võimaldab ideid ja ärivõimalusi rakendades väärtusi luua.

[1] „Ettevõtliku kooli pilootmonitooringu lähteanalüüs“ kevad 2011 IVEK

1.1 Ettevõtluspädevuse mudel

Eestis on Edu&Tegu programmi „Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine kõigil haridustasemetel“ (http://ettevotlusope.edu.ee) raames välja töötatud ettevõtluspädevuse mudel[2], mis koosneb neljast valdkonnast, mille moodustavad omakorda 14 alapädevust (joonis 1). Seejuures üks valdkond, st **äriideede elluviimine**, on käsitletav ettevõtlusõppe kui distsipliini sisuna. See valdkond koondab endasse pädevusi, mis aitavad edukalt toimetada konkreetses sotsiaalses, majanduslikus ja kultuurilises keskkonnas. Ülejäänud kolm valdkonda (enesejuhtimine, sotsiaalsete olukordade lahendamine, väärtustloov mõtlemine ja lahenduste leidmine) koos alapädevustega võib käsitleda kui ettevõtlikkust toetavaid pädevusi, mille arendamine on oluline lõimida nii ettevõtlusõppesse kui ka kõikidesse teistesse õppeainetesse.

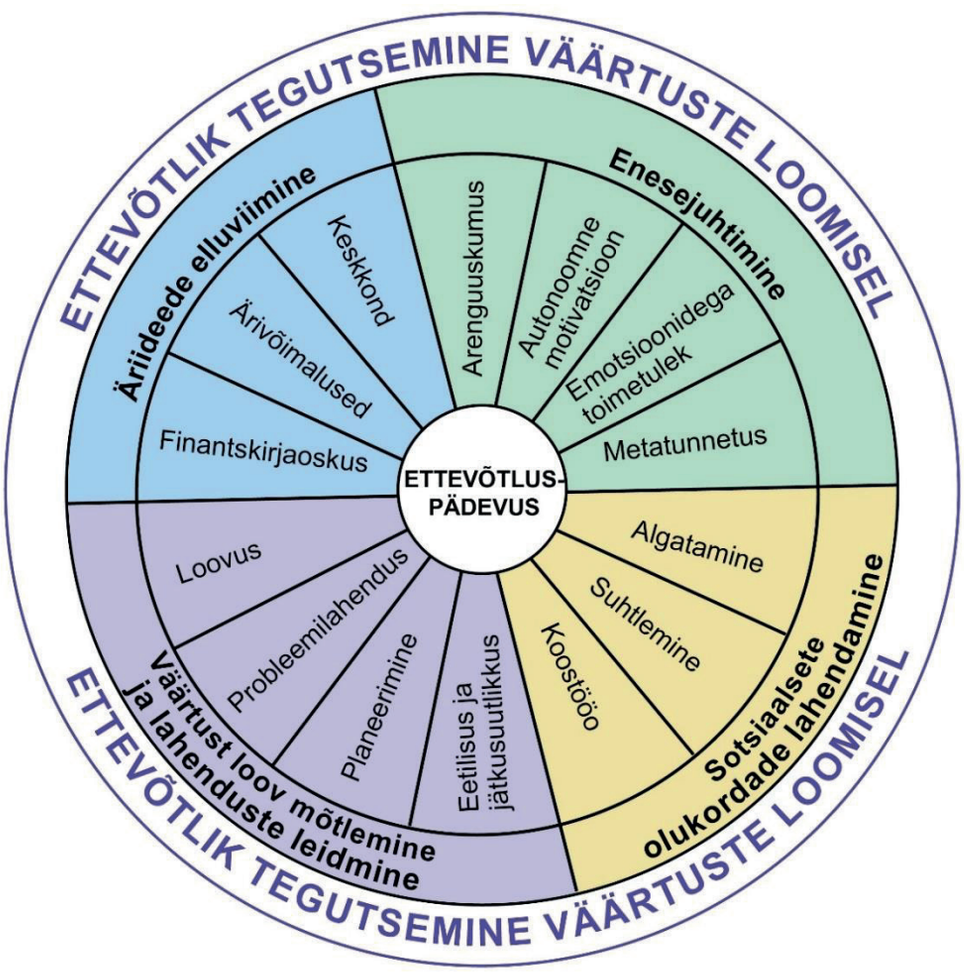

Joonis 1 Ettevõtluspädevuse mudel

---

[2] Ettevõtluspädevuse mudel on välja töötatud ekspertide poolt ka Euroopa Liidu tasandil, mis väljendub 2016 aastal avaldatud dokumendis „EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework.“ (http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC101581/lfna27939enn.pdf), kusjuures üldised põhimõtted Eesti ettevõtluspädevuse mudelis sellega paljuski kattuvad.

Enesejuhtimise valdkond kirjeldab pädevusi, mis on suunatud õppija enesekindluse kasvatamisele, iseenda innustamisele ja üha paremate tulemuste saavutamisele ning käsitledes samal ajal ka emotsionaalseid ja metatunnetuse aspekte. Nendeks pädevusteks on arenguuskumus (growth mindset), autonoomne motivatsioon (autonomous motvation), emotsioonidega toimetulek (emotion regulation) ja metatunnetus (metacognition).

Väärtust loova mõtlemise ja lahenduste leidmise valdkonnas kirjeldatakse pädevusi, mis toetavad konkreetsete tegevuste kavandamist ja ratsionaalset elluviimist. Selle valdkonna pädevusteks on loovus (creativity), probleemilahendus (probleem solving), planeerimine (planning) ning eetilisuse ja jätkusuutlikkus. Viimane keskendub ühiskonnas kokkulepitud eetika põhimõtetele ning elusolendite ja elukeskkonna säästliku kohtlemise printsiipidele.

Sotsiaalsete olukordade lahendamise valdkonnas keskendutakse ühisele toimimisele suunatud pädevustele. Selle valdkonna pädevused on algatamine ja kaasamine, suhtlemisoskused, koostööoskused.

Käesolev standard toetab ettevõtluspädevuse ja selle alapädevuste arendamist indiviididel läbi organisatsioonide toimimise hindamise ja arenguvõimaluste kaardistamise. Ettevõtluspädevuse areng põhineb eeldusel, et organisatsiooni ettevõtlik toimimine loob soodsa keskkonna organisatsiooniga seotud indiviidide ettevõtluspädevuse kasvule.

Lisaks eelnevale on standardi koostamisel aluseks võetud ka aastal 2010 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja eestvedamisel koostatud ettevõtlusõppe edendamise kava „Olen ettevõtlik“. Selle kava oluliseks rõhuasetuseks oli ettevõtliku inimese (õppija) ideaalmudeli kirjeldamine.

Ettevõtlusõppe edendamise kava määratleb ettevõtliku inimese (õppija) ideaalmudeli, mis lähtub järgnevast. Ettevõtlik inimene:

- **Mõtleb loovalt** – on avatud, uudishimulik, oskab leida uusi ideid ning probleeme loovalt lahendada, õpib oma vigadest ning on võimeline märkama võimalusi globaalsel tasandil
- **Algatab julgelt** – on motiveeritud ja iseseisev, oskab mõelda suurelt ja ambitsioonikalt, seab kõrgeid eesmärke, tahab saavutada parimat ning julgeb otsustada ja katsetada
- **Tegutseb arukalt** – on sihikindel, oskab hinnata oma tegude tagajärgi endale ja ümbritsevale, oskab teadlikult kavandada ja kasutada ressursse ning luua koostöösuhteid
- **Vastutab ja hoolib** – arvestab enda ümber olevate inimeste ja keskkonnaga, tegutseb vastutustundlikult ning tuleb toime määramatuse ja ebaõnnestumisega[3]

[3] Ettevõtlusõppe edendamise kava „Olen ettevõtlik“, EKTK

Seega on oluline mõõtmise puhul proovida määratleda õppijate ja õpetajate eeltoodud omadusi ehk siis **loovust, algatusvõimet, arukust ja vastutustunnet.**

Käesolev standard on suunatud õppeasutuste protsesside ülesehitamisele selliselt, et saavutada ettevõtlusõppe edendamise kavas kirjeldatud tulemust nii õpilaste kui õpetajate hulgas ning toetada ettevõtluspädevuse mudeli süsteemset rakendamist õppeasutuses.

1.2 Standardi koostamise vajadus

Standardi koostamise vajaduse tingisid järgmised asjaolud:

- Ettevõtlik õpe moodustab kompleksse ja keeruliselt hoomatava kogumi väärtustest, hoiakutest, harjumustest, tegevustest ja paljust muust. Sellest tulenevalt on ettevõtlikkuse arendamine ilma täpsema määratluseta väga erinevalt tõlgendatav. Kuna väga kompleksset valdkonda on kogumina keeruline, kui mitte võimatu üheselt hinnata tekkis vajadus ettevõtliku õppe täpsemaks ja konkreetsemaks defineerimiseks erinevate näitajate lõikes.
- Senine praktika on ettevõtliku õppe puhul olnud olulisel määral subjektiivne ja kirjeldav. Selline lähenemine on hea inspiratsiooniallikas, kuid selle järgi on keeruline oma igapäevaseid tegevusi kavandada ja ellu viia. Seetõttu tekkis vajadus igapäevastele protsessidele keskenduva täpsema juhendi järgi, mis aitaks õppeasutuste tegevust korraldada sellisel moel, et tulemuseks oleks kõrgem ettevõtlikkuse tase õppeasutuse õppe- ja kasvatusprotsessis.
- „Ettevõtliku kooli“ programm on Ida-Virumaal olnud töös alates 2006. aastast. Koostöö ja arendustegevused on toimunud võrgustikuprintsiibil ning läbi tugeva võrgustikusisese kommunikatsiooni. Lähtudes väljastpoolt maakonda tekkinud huvist tekkis vajadus ettevõtliku õppe täpsema kirjelduse järele, mis võimaldaks ettevõtliku õppe nõustamis- ja arendamisprotsessi oluliselt tõhustada ning viia omandatud kogemused kõigi huvilisteni Eestis.
- Olemasolev kogemus ettevõtliku õppe arendamisel on jõudnud faasi, kus erinevad tegijad on saavutanud teatud valdkondades märkimisväärset edu. Samas on puudunud mõõdupuu, mis võimaldaks anda tasakaalustatud hinnangut ettevõtlikkuse tasemele selles või teises õppeasutuses. Käesolev standard loob sellise mõõdupuu.
- Ettevõtliku õppe rakendamine on olnud mitmetel õppeasutustel oluliseks edufaktoriks. Samas oleks hea, kui oleks võimalus saada tunnustust tehtud töö eest mitte ainult projektipõhiselt, vaid oma protsesside ülesehituse tulemuslikkuse ja tõhususe alusel. Käesolev standard on selliseks tunnustusmehhanismiks.

2 STANDARDI KOOSTAMISE JA RAKENDAMISE METOODIKA

2.1 Standardi koostamiseks kasutatud meetodid

Ettevõtlikku õppe kvaliteeditunnuste – standardi väljatöötamine oli ehitatud üles maksimaalse praktilise kogemuse kaasamisele ning eelnevalt „Ettevõtliku kooli“ programmi rakendamisel saadud kogemustele.

Standardi koostamisel oli oluliseks argumendiks standardi toimivus praktikas, mis seadis talle kaks vastuolulist väljakutset:

- Standard peab olema piisavalt selgelt seotud ettevõtliku õppega ja selle tulemustega võimaldades anda üheselt mõistetavat hinnangut erinevatele ettevõtlikkust iseloomustavatel teguritele.
- Standardi mõõtmiseks vajalikud andmed peavad olema kergelt kättesaadavad ning mõõtmine ei tohi olla liiga keeruline ja kallis. Standardi rakendamine peab olema piisavalt lihtne ja praktiline.

Eeltoodust lähtuvalt rakendati standardi väljatöötamisel „üksikult üldisele“ lähenemist, mille raames tuvastati eelkõige võimalikud hindamistegurid sõltumata nende ilmekuse või mõõtmise keerukuse astmest.

Selleks viidi läbi rühmatööd, mille raames osalejad genereerisid enesehindamise valdkondade kaupa võimalikud hindamistegurid ettevõtliku õppe hindamiseks.

Selleks, et tuvastada hindamistegurid, mis on ühelt poolt piisavalt ilmekad ning teisalt, mida pole liiga keeruline mõõta viidi läbi tegurite hindamine kaalutud kriteeriumite abil kasutades järgmist matemaatilist valemit:

$c = a1 * x1 + a2 * x2 + a3 * x3 + a4 * x4 + a5 * x5 + a^n * x^n$

kus:

- *c – konkreetse teguri hinnang vastava hindaja poolt*
- *a1 …. a^n – kriteeriumite vastavad kaalud*
- *x1 …. x^n – hindaja poolt antud vastavad hinded*

Hindajate tulemustest võeti tegurite kaupa aritmeetiline keskmine hinne, mis oligi võrdluse aluseks määramaks eelistatuimat tegurit.

$T = (c1 + c2 + c3 + c4 + c5 + \ldots\ldots + cN) / N$

kus:

- *T – teguri keskmine hinne kõigi hindajate poolt*
- *c1 …. cN – konkreetsete hindajate hinded*
- *N – hindajate arv*

Hindamiskriteeriumiteks olid:

- Hindamisteguri ilmekus/olulisus ettevõtliku õppe sisule (kaal 40%) – iseloomustab seda kui üheselt mõistetavalt on konkreetne hindamistegur seotud ettevõtlikkusega koolis või lasteaias
- Hindamisteguri sisu selgus (kaal 30%) – iseloomustab seda kui üheselt mõistetav on hindamistegur ise, kas ta jätab laia ja ebaselge tõlgendamisvõimaluse
- Hindamisteguri mõõtmise lihtsus (kaal 30%) – iseloomustab seda kui kergelt ja odavalt on konkreetne hindamistegur mõõdetav.

Sõelale jäänud teguritega viidi läbi ühe kooli baasil proovihindamine, mille tulemusena tuvastati järgmised asjaolud:

- Üldjoontes on standardi suundumus arusaadav
- Standardi tegurite hindamiseks on oluline kooli juhtimisinfo talletamise süsteemi olemasolu
- Hindamise raames on vajalik tagada jooksev nõustamisvõimalus
- Standardi terminoloogia vajab tutvustamist ning harjumist.

Standard on läbinud mitu uuenduskuuri ning viimane muudatus käesolevasse dokumenti on tehtud Tallinna Ülikooli Haridusinnovatsiooni keskuse eksperthinnangut arvesse võttes 2020. Aastal. Samuti oleme arvestanud rakendajate poolt tulnud ettepanekuid. Standardi rakendajate hulk kasvas hüppeliseslt seoses Edu&Tegu programmi raames toimunud üle-eestilise Ettevõtliku Kooli võrgustiku laienemisega. See on andnud võimaluse käesoleva kvaliteedijuhtimissüsteemi rakendamiseks erinevate õppeasutuste poolt ning võimaldanud koguda tagasisidet, mille põhjal on ka sisse viidud hulgaliselt muudatusi.

ETTEVÕTLIKU ÕPPE HINDAMISE VALDKONNAD

Standardi skeem.

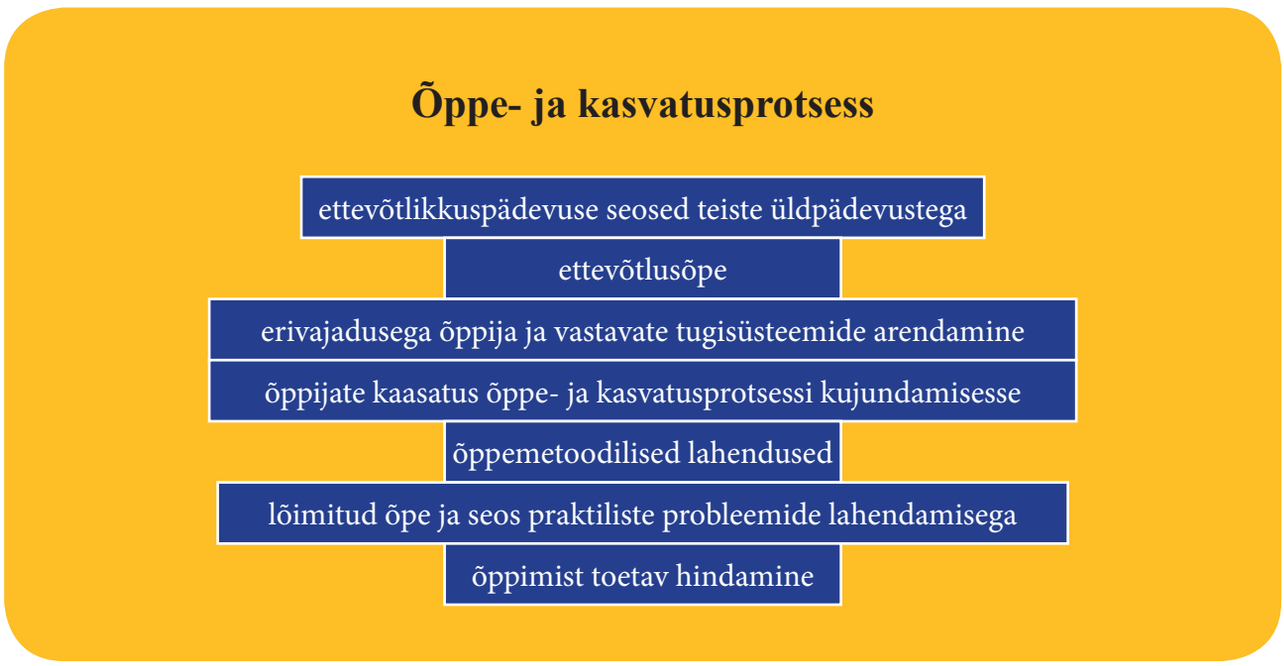

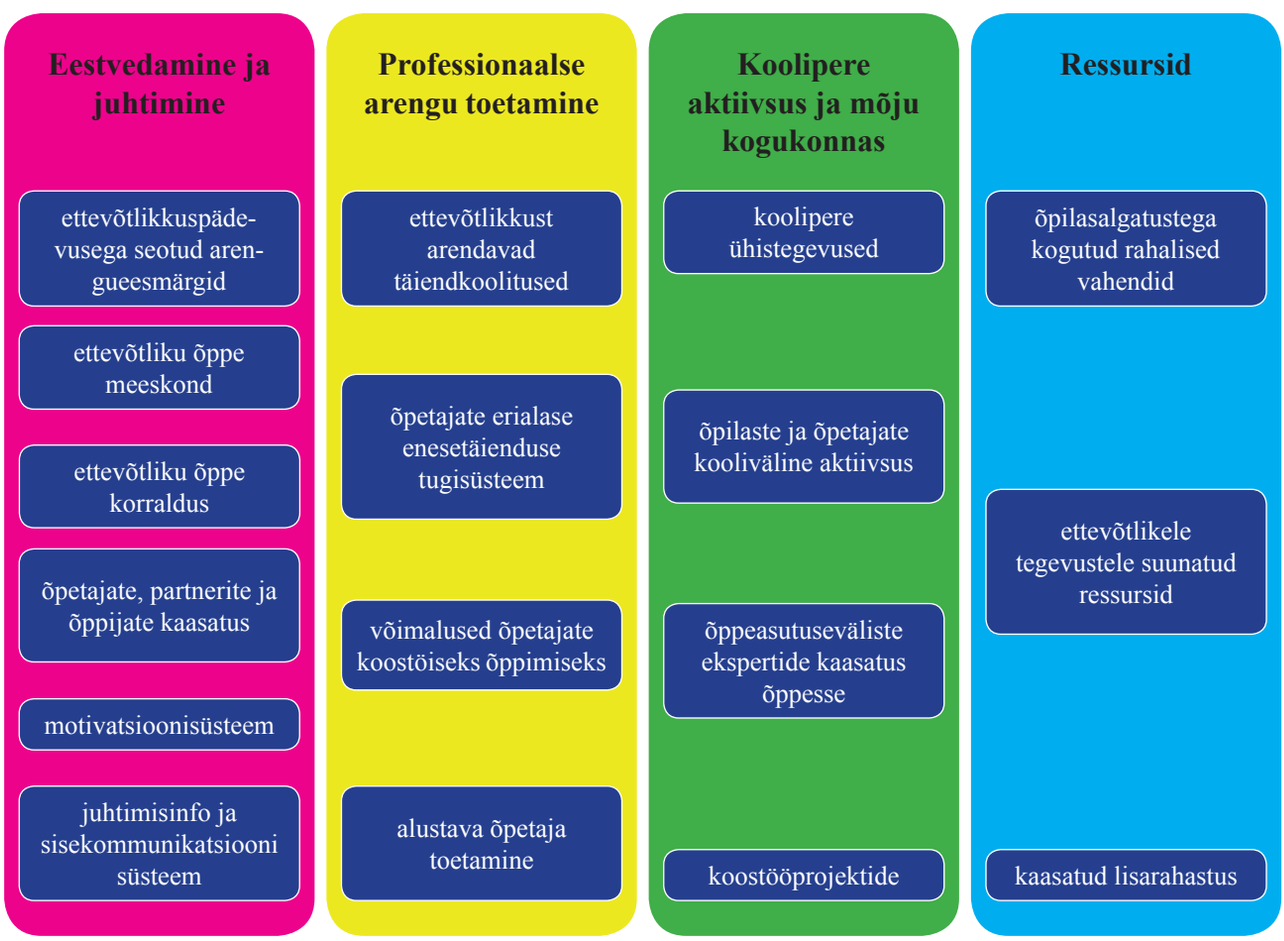

2.3 Standardi rakendamise meetodid

Standardi rakendamine pakub koolile või lasteaiale järgnevat:

- Võimalust hinnata oma ettevõtlikkuse taset läbi organisatsiooni toimimise erinevate tasandite (sisehindamise valdkonnad). See võimaldab tuvastada need valdkonnad ja kohad, kus oleks vaja täiendavat pingutust oma tegevuste kvaliteedi parandamiseks.
- Standardi teise ja kolmanda taseme saavutamine on õppeasutusele selgeks kvaliteedimärgiks ning võimaldab saavutada tuntust regioonis ja riigis tervikuna ning parandada oluliselt oma tegutsemise tõhusust
- Standardi rakendamine aitab õpilastel ja õpetajatel selgemalt lahti mõtestada oma tegevuse ettevõtlikke aspekte ning neid edasi arendada.

Standardi rakendamine toimub kahel viisil sõltuvalt standardi tasemest. Ettevõtliku õppe baastaseme määratlemine toimub enesehindamise meetodil, millele lisandub pisteline välishindamine (pisteliselt valitud koolid või lasteaiad). Hõbetaseme ja kuldtaseme hindamiseks viiakse ennekõike läbi enesehindamine ja seejärel kaasatakse välishindaja ettevõtlikkuse tunnustavaks hindamiseks.

Hindamisjärgselt kehtib standard 3 aastat (loetuna alates järgmisest kalendriaastast). Näiteks, kui standard väljastatakse 2014 a. sügisel, siis kehtib see 01.01.2015-31.12.2017. Seega on uus sisehindamine vajalik läbi viia hiljemalt 2017.a.

2.3.1 Ettevõtlikkuse enesehindamine

Enesehindamisega viiakse läbi standardi baastaseme hindamine. Enesehindamisele eelnevalt on otstarbekas viia läbi koolitus kooli/lasteaia personalile standardi olemusest, eesmärkidest, hindamise praktilisest küljest. Enesehindamise läbiviimise korraldab õppeasutuse juht kaasates ettevõtlikkuse koordinaatorit, õppevaldkonna juhte, õpetajaid ja õpilasi. Enesehindamise käigus on võimalik kaasata valdkonnapõhist konsultatsiooni maakondlikust arenduskeskusest

- Otsuse vastuvõtmine ettevõtlikkuse standardi enesehindamise läbiviimiseks – otstarbekas on otsuse vastuvõtmiseks kaasata õppeasutuse pidaja, õpetajate ja õpilaste arvamusi.
- Koolituse korraldamine personalile standardist ja selle rakendamise praktilistest külgedest – koolituse läbiviija leidmine (nt. IVEK), koolituse aja määramine ja koolituse läbiviimine
- Hindamisgrupi moodustamine – õppeasutuse juht, ettevõtlikkuse koordinaator, õpetaja, õpilasesindus (va. lastaedades)
- Andmete kättesaadavuse korraldamine – andmete allikate olemasolu tuvastamine, vajadusel nende korrigeerimine, andmete kogumine
- Hindamisvormi täitmine – hindamisvormi täitmine kogutud andmete alusel
- Jooksev nõustamine – hindamisvormi täitmise ajal on võimalik saada standardi omanikult

jooksvat nõustamist protsessi läbiviimisest.

- Tagasiside seminari läbiviimine personalile – seminari ettevalmistamine, seminari läbiviimine, mille raames antakse personalile tagasisidet toimunud hindamisprotsessist ning selle protsessi raames saadud tulemustest. Määratletakse tuleviku korrektiivsed ja arendavad tegevused.
- Standardi omaniku (Maakondlik Arenduskeskus) teavitamine saadud tulemusest – hindamise tulemusest antakse teada standardi omanikule, kes fikseerib need tulemused oma andmebaasis.
- Tunnustuskirja üleandmine standardi omaniku poolt.
- Pisteline välishindamine standardi omaniku poolt.

Hindamisprotsessi lõpptulemuseks on hinnang sellest, et lasteaed või kool vastab ettevõtliku õppe kriteeriumitele kõigis olulistes lasteaia või koolielu valdkondades ning saab õiguse kasutada ametlikult nimetust „Ettevõtlik kool“ või „Ettevõtlik lasteaed“.

2.3.2 Ettevõtliku õppe tunnustav hindamine

Ettevõtliku õppe tunnustava hindamisega viiakse läbi standardi kõrgemate tasemete (hõbetaseme ja kuldtaseme) hindamine. Tunnustav hindamine koosneb kahest osast. Enesehindamise läbiviimine analoogiliselt baastaseme enesehindamisega ning tulemuste ülevaatamine koostöös välishindajaga.

- Otsuse vastuvõtmine ettevõtlikkuse standardi tunnustava hindamise läbiviimiseks – otstarbekas on otsuse vastuvõtmiseks kaasata kooli pidaja, õpetajate ja õpilaste arvamusi.
- Hindamisgrupi moodustamine – õppeasutuse juht, ettevõtlikkuse koordinaator, õpetaja, õpilasesindus (va. lastaedades)
- Andmete kättesaadavuse korraldamine – andmete allikate olemasolu tuvastamine, vajadusel nende korrigeerimine, andmete kogumine
- Hindamisvormi täitmine – hindamisvormi täitmine kogutud andmete alusel
- Jooksev nõustamine – hindamisvormi täitmise ajal on võimalik saada standardi omanikult jooksvat nõustamist protsessi läbiviimisest.
- Välishindaja kaasamine – hindamistulemuste ülevaatamine ning pisteline andmete adekvaatsuse kontroll, intervjuud õpetajate, õpilaste ja partneritega
- Tagasiside seminari läbiviimine personalile – seminari ettevalmistamine, seminari läbiviimine, mille raames antakse personalile tagasisidet toimunud hindamisprotsessist ning selle protsessi raames saadud tulemustest. Määratletakse tuleviku korrektiivsed ja arendavad tegevused.
- Tunnuskirja üleandmine standardi omaniku poolt

Hindamisprotsessi lõpptulemuseks on hinnang sellest, et lasteaed või kool vastab ettevõtliku õppe kõrgema taseme kriteeriumitele kõigis olulistes lasteaia või koolielu valdkondades ning saab õiguse kasutada ametlikult nimetust „Hõbetaseme ettevõtlik kool“ või „Hõbetaseme ettevõtlik lasteaed“.

Kuldtaseme puhul on lõpptulemuseks hinnang sellest, et lasteaed või kool on lisaks hõbe tasemele ka kõikides standardis määratletud valdkondades tuntud ja tunnustatud riiklikul või rahvusvahelisel tasandil ning saab õiguse kasutada ametlikult nimetust „Kuldtaseme ettevõtlik kool“ või „Kuldtaseme ettevõtlik lasteaed“.

3 SELGITAVAD NÄITED HINDAMISTEGURITE MÕISTMISEKS

3.1 Õppe- ja kasvatusprotsess

Kool

Ettevõtliku õppe rakendamiseks ja arendamiseks on koolis selleks vajaliku ettevalmistuse saanud koordinaator, kes on tugiisikuks nii õpetajatele kui ka õpilastele. Koordinaatori töö on tasustatud ning tal on selleks ette nähtud konkreetne ajaline ressurss. Ettevõtlikkuskoordinaator on hea koolisisese ja koolivälise koostöö korraldaja.

Õppeprotsessis õpitakse nii teoreetiliselt kui praktiliselt majandust ja äri tegemist. See võib olla lahendatud läbi eraldi õppeainete või lõimitult läbi erinevate õppeainete.

Kooli õppeprotsessi kajastavates dokumentides on ettevõtliku lähenemise sisu lahti kirjutatud ning see dokumentatsioon on toeks ja abiks ettevõtliku õppe korraldamisel.

Põhikooli baasil on koolist väljalangevus minimaalne ning väljalangemise põhjusteks ei ole pettumine koolis ja õppetöös.

Õppeprotsess toimib pidevas tagasisides õpetaja ja õpilaste vahel. Tagasiside on konstruktiivne ning asjakohaseid ettepanekuid arvestatakse õppeprotsessi planeerimisel. Õppeprotsessi ühine ülesehitamine on määratletud kokku lepitud rutiinidega, mis reaalselt ka toimivad.

Õppetöös kasutatakse võimalusel ja vajadusel pigem aktiivseid ja efektiivseid meetodeid ning püütakse hoiduda ebaefektiivsest õppetööst. Õppetöö efektiivsus on koolis kõrgel tasemel. Kogu õppeprotsessi iseloomustab lõimitud õppe kasutamine nii läbi erinevate ainete kui läbi praktiliste kogemuste. Võimalusel eelistatakse alati praktilist väärtust omava kogemuse olemasolu. Asju pigem ei mängita läbi vaid leitakse võimalus neid päriselt teha (nt. ei tõlgita ainult õpikutekste vaid pakutakse tõlkimist mõnele ettevõttele, tootearenduse raames leitakse partnereid, kes reaalselt välja arendatud tooteid ka toodaksid või pakuksid). Lõimumine ümbritseva eluga on väärtustatud ning üheks olulisemaks edukriteeriumiks õppeprotsessi korraldamisel. Õppeprotsessis rakendatakse kujundavat hindamist sealhulgas enesehindamist, kaaslaste hindamist, arenguhindamist jm.

Lasteaed

Ettevõtliku õppe rakendamiseks ja arendamiseks on lasteaias selleks vajaliku ettevalmistuse saanud koordinaator, kes on tugiisikuks nii õpetajatele kui ka lastele. Koordinaatori töö on tasustatud ning tal on selleks ette nähtud konkreetne ajaline ressurss. Ettevõtlikkuskoordinaator on hea lasteaiasisese ja lasteaiavälise koostöö korraldaja.

Õppeprotsessis omandatakse põhiteadmisi majandusest ja rahast läbi erinevate tegevuste.

Lasteaia õppe- ja kasvatusprotsessi kajastavates dokumentides on ettevõtliku lähenemise sisu lahti kirjutatud ning see dokumentatsioon on toeks ja abiks ettevõtliku õppe korraldamisel.

Õppeprotsess toimib pidevas tagasisides õpetaja ja laste vahel. Tagasiside on konstruktiivne ning asjakohaseid ettepanekuid arvestatakse õppeprotsessi planeerimisel. Õppeprotsessi ühine ülesehitamine on määratletud kokku lepitud rutiinidega, mis reaalselt ka toimivad.

Õppetöös kasutatakse võimalusel ja vajadusel pigem aktiivseid ja efektiivseid meetodeid ning püütakse hoiduda ebaefektiivsest õppetööst. Õppetöö efektiivsus on lasteaias kõrgel tasemel. Võimalusel eelistatakse alati praktilist väärtust omava kogemuse olemasolu. Asju pigem ei mängita läbi vaid leitakse võimalus neid päriselt teha (nt. osaletakse haljastuse rajamisel, ürituste dekoreerimisel vm.). Lõimumine ümbritseva eluga on väärtustatud ning üheks olulisemaks edukriteeriumiks õppeprotsessi korraldamisel.

3.2 Eestvedamine ja juhtimine

Kool

Koolis asuti kavandama uut õppeveerandit. Selleks otsustati õpetajate ja juhtkonna ühisel seminaril kasutada ära õpilaste poolset sisendit. Selleks arutasid õpetajad grupiti koos klassidega õppeprotsessi ülesehitust ning võimalikke töömeetodeid. Arutelu käigus tuvastati ka võimalused erinevate ainete omavaheliseks lõimimiseks ning geograafia ja ajaloo õpetajad otsustasid osa tunde anda lõimitult (nt. kaardi tundmine läbi ajaloos aset leidnud muutuste ning praeguse asustussüsteemi kujunemise). Selleks said õpetajad tuge kooli juhtimisinfo süsteemis olevast kooli ettevõtliku õppe kavast ning juhendmaterjalidest, mis on seal kättesaadavad.

Õpilasomavalitsus arutas samal ajal koos kooli juhtkonnaga kooli eelarve kujunemist ning vajalike investeeringute teostamist. Energiasäästu saavutamiseks otsustas õpilasomavalitsus algatada õpilaste poolt planeeritud, juhitud ning läbi viidava energiasäästu programmi, kus õpilased hoolitsevad selle eest, et energiat kasutataks säästlikult. Selleks jälgivad kõik kooli õpilased energiakasutust ning astuvad energiasäästuks vajalikke samme – lülitavad välja elektriseadmeid seal, kus nad on sisse ununenud, hoolitsevad selle eest, et uksed-aknad oleksid talvisel ajal tihedalt suletud, jälgivad vee säästlikku kasutamist jne. Säästetud rahaliste vahendite arvelt asutakse investeerima päikesepaneelide paigaldamisesse, mis toodaksid energiat vee soojendamiseks.

Kooli oluline informatsioon on koondatud internetipõhisesse juhtimisinfo süsteemi, mis on kättesaadav nii juhtkonnale, õpetajate, kooli töötajatele, kui ka õpilastele. Seal on küll erineva informatsiooni osas juurdepääsupiirangud, kuid see, mis puudutab kooli elukorraldust ja õppeprotsessi on arusaadav ja kõigile kättesaadav. Õpetajad saavad sealt infot ka selle kohta, millised on nende

professionaalse kasvamise võimalused ning võimalused saada materiaalset või muud tunnustust oma töö eest. Õpilaste jaoks on seal kättesaadav informatsioon sellest kuidas kool tunnustab õpilassaavutusi (kooli esindamine, ainesaavutused, kunsti- või spordisaavutused, vabatahtlikkussaavutused või saavutused ettevõtluses). Samuti on sinna koondunud info erinevate rahulolu- ja muude küsitluste tulemustest ning nende küsitluste põhjal ellu viidud muutustest.

Lasteaed

Lasteaias arutavad õpetajad lastega läbi iganädalase tegevuskorralduse ning kasutavad saadud tagasisidet nädala toimetuste ülesehituseks.

Lasteaia oluline informatsioon on koondatud internetipõhisesse juhtimisinfo süsteemi, mis on kättesaadav nii juhtkonnale, õpetajatele, kooli töötajatele, samuti lapsevanematele. Seal on küll erineva informatsiooni osas juurdepääsupiirangud, kuid see, mis puudutab lasteaia olulist elukorraldust ja õppe- ja kasvatusprotsessi on arusaadav ja kõigile kättesaadav. Õpetajad saavad sealt infot ka selle kohta, millised on nende professionaalse kasvamise võimalused ning võimalused saada materiaalset või muud tunnustust oma töö eest. Samuti on sinna koondunud info erinevate rahulolu- ja muude küsitluste tulemustest ning nende küsitluste põhjal ellu viidud muutustest.

3.3 Personalivaldkond

Kool

Kooliaastat iseloomustavad suure osalusega ettevõtmised, kuhu on kaasatud nii õpilased, õpetajad kui ka lapsevanemad. Traditsioonilise jõulukontserdi kõrval viiakse läbi ka üritusi erinevate koolikogukonna sihtgruppide kaupa. Õpetajad veedavad vähemalt kord aastas ühiselt aega suvepäevadel, kus arutatakse nii töiseid teemasid kui ka puhatakse ning lävitakse üksteisega. Õpilased korraldavad endale üritusi ise – olgu selleks siis stiilipeod, libapulmad, teatri või kontsertetendused vm. Lastevanemaid kaasatakse kooli ja õpilaste poolt läbiviidavatesse projektilistesse tegevustesse ning vähemalt kord aastas ka suuremale ühisele üritusele (heategevusoksjon, talgupäev vm.) lastevanemate ürituste korraldamise põhiraskus on õpilastel.

Õpetajad ja õpilased on aktiivsed osalemises koolivälistel võistlustel ja konkurssidel. Selleks võetakse aktiivselt osa erinevatest rahvaspordiüritustest, muusika- ja laulukonkurssidest, olümpiaadidest, vabatahtlikust tegevusest jne. Õpetajate ja õpilaste osalemist sellistel võistlustel tunnustatakse ning samuti tunnustatakse ka seal saavutatud tulemusi.

Õpilased ja õpetajad osalevad koolivälistes võrgustikes või organisatsioonides („Ettevõtlik kool“, Junior Achievment, e-twinning vm.). Osalus seal on mõtestatud ning seal saadud kogemusi jaga-

takse aktiivselt. Läbi erinevate siseriiklike ja rahvusvaheliste võrgustike osalevad nii õpilased kui õpetajad vahetusprogrammides, kaasates kooli ellu uusi teadmisi, oskusi, kogemusi ja sotsiaalseid kontakte.

Ettevõtlikkustegevusteks vajalikke üldisi oskusi treenitakse pidevalt. Õpetajatel on praktilisi oskusi ja kogemusi nii planeerimise, projektijuhtimise, ärijuhtimise, kui ka muudes juhtimisvaldkondades. Selleks läbitakse aasta jooksul praktilise suunitlusega ettevõtlikkusvaldkonna oskusi treenivaid koolitusi. Samuti läbitakse vajadusest tulenevaid erialaseid koolitusi.

Kooli õpetajad töötavad iseseisvalt ja koostöös omavahel ning õpilastega välja uusi õppemetoodilisi lahendusi, milleks võivad olla nii uued õppematerjalid kui ka uued protsessipõhised lahendused. Töö tulemused avalikustatakse kas läbi intraneti, interneti või publitseeritakse paberkandjal. Seda soodustab toimiv koolisisene kogemustevahetuse süsteem, mis töötab nii isiklikul kontaktil põhineva nõupidamiste, seminaride, konsultatsioonide vormis samuti kui elektrooniliste andmekandjate ja kooli juhtimisinfo süsteemi kaudu nõnda, et loodud erinevad materjalid, juhendid või näited on kättesaadavad.

Õpetajad ja õpilased löövad aktiivselt kaasa ühiskonna elus läbi osaluse vabaühendustes või ettevõtluses. Reeglina on õpetaja tegev mõnes ettevõttes või vabaühenduses väljaspool kooli.

Lasteaed

Aastat iseloomustavad suure osalusega ettevõtmised, kuhu on kaasatud nii lapsed, õpetajad kui ka lapsevanemad. Traditsioonilise jõulukontserdi kõrval viiakse läbi ka üritusi erinevate koolikogukonna sihtgruppide kaupa. Õpetajad veedavad vähemalt kord aastas ühiselt aega suvepäevadel (või sarnasel üritusel), kus arutatakse nii töiseid teemasid kui ka puhatakse ning lävitakse üksteisega. Lapsed on aktiivselt kaasatud ürituste korraldamisesse, nii nende kavandamise kui elluviimise faasis. Lastevanemaid kaasatakse lasteaia poolt läbiviidavatesse projektilistesse tegevustesse ning vähemalt kord aastas ka suuremale ühisele üritusele (heategevusoksjon, talgupäev vm.) lastevanemate ürituste korraldamisel osalevad aktiivselt ka lapsed.

Õpetajad ja lapsed on aktiivsed osalemises koolivälistel võistlustel ja konkurssidel. Selleks võetakse aktiivselt osa erinevatest rahvaspordiüritustest, muusika- ja laulukonkurssidest, vabatahtlikust tegevusest jne. Õpetajate ja laste osalemist sellistel võistlustel tunnustatakse ning samuti tunnustatakse ka seal saavutatud tulemusi.

Lasteaed osaleb võrgustikes või organisatsioonides („Ettevõtlik kool“, Hea Algus vm.). Osalus seal on mõtestatud ning seal saadud kogemusi jagatakse aktiivselt. Läbi erinevate siseriiklike ja rahvusvaheliste võrgustike osalevad õpetajad vahetusprogrammides kaasates lasteaia ellu uusi teadmisi, oskusi, kogemusi ja sotsiaalseid kontakte.

Ettevõtlikkustegevusteks vajalikke üldisi oskusi treenitakse pidevalt. Õpetajatel on praktilisi oskusi

ja kogemusi nii planeerimise, projektijuhtimise, ärijuhtimise, kui ka muudes juhtimisvaldkondades. Selleks läbitakse aasta jooksul praktilise suunitlusega ettevõtlikkusvaldkonna oskusi treenivaid koolitusi. Samuti läbitakse vajadusest tulenevaid erialaseid koolitusi.

Lasteaia õpetajad töötavad iseseisvalt ja koostöös omavahel ning lastega välja uusi õppemetoodilisi lahendusi, milleks võivad olla nii uued õppematerjalid kui ka uued protsessipõhised lahendused. Töö tulemused avalikustatakse kas läbi intraneti, interneti või publitseeritakse paberkandjal. Seda soodustab toimiv lasteaiasisene kogemustevahetuse süsteem, mis töötab nii isiklikul kontaktil põhineva nõupidamiste, seminaride, konsultatsioonide vormis samuti kui elektrooniliste andmekandjate ja kooli juhtimisinfo süsteemi kaudu nõnda, et loodud erinevad materjalid, juhendid või näited on kättesaadavad.

Õpetajad löövad aktiivselt kaasa ühiskonna elus läbi osaluse vabaühendustes või ettevõtluses. Reeglina on õpetaja tegev mõnes ettevõttes või vabaühenduses väljaspool lasteaeda.

3.4 Koostöö huvigruppidega

Kool

Kooli tegevustesse on kaasatud partnereid, kes aitavad läbi viia erinevaid tegevusi. Selleks kasutatakse partnerite kaudu õppeprotsessi erinevaid spetsialiste, kes saavad esineda välislektoritena, samuti aitavad partnerid teinekord läbi viia praktilisi harjutusi nii ettevõtlusvallas, kui mujal (äriprojektide kavandamine ja läbiviimine, taimede istutamine, kirjanduslikud praktikumid vms.). Õpilased külastavad erinevaid asutusi ja ettevõtteid, et õppevisiitide käigus omandad praktilisi kogemusi. Õppeprotsessi on kaasatud inimesi teistest õppeasutustest – ametikoolidest, kõrgkoolidest, huvikoolidest.

Koolis viiakse õpilaste ja õpetajate poolt läbi reaalse sisuga täidetud koostööprojekte, mis omavad selgelt määratletud eesmärki, tegevus- ja ajakava ning eelarvet. Projektiline tegevus kooostöös partneritega on oluliseks praktilise kogemuse allikaks õpetajatele ja õpilastele.

Kooli töös löövad regulaarselt kaasa vabatahtlikud nii Eestist kui ka välismaalt (läbi erinevate vabatahtlikkusprogrammide). Nad on koolis otsitud ja oodatud külalised pakkudes oma kaastööd nii õppeprotsessi siseselt kui ka väliselt (nt. huvitegevustes, noorsootöös vms.).

Kooli koostöö erinevate partneritega leiab kajastamist läbi massimeedia – kirjutava või elektroonilise pressi (mitte pelgalt läbi oma koduleheküle). Meediaga suhtlemist väärtustatakse ning meediakajastuste ilmumist jälgitakse.

Lasteaed

Lasteaia tegevustesse on kaasatud partnereid, kes aitavad läbi viia erinevaid tegevusi. Selleks kasutatakse partnerite kaudu õppeprotsessis erinevaid spetsialiste, kes saavad esineda välislektoritena, samuti aitavad partnerid teinekord läbi viia praktilisi harjutusi vajalikes valdkondades nt. turvalisus liiklemises vms. Lapsed külastavad erinevaid asutusi ja ettevõtteid, et õppevisiitide käigus laiendada silmaringi ning omandada kogemusi. Õppeprotsessi on kaasatud inimesi teistest õppeasutustest – üldhariduskoolidest, huvikoolidest.

Lasteaias viiakse laste ja õpetajate poolt läbi reaalse sisuga täidetud koostööprojekte, mis omavad selgelt määratletud eesmärki, tegevus- ja ajakava ning eelarvet. Projektiline tegevus koostöös partneritega on oluliseks praktilise kogemuse allikaks õpetajatele ja õpilastele.

Lasteaia töös löövad regulaarselt kaasa vabatahtlikud nii Eestist kui ka välismaalt (läbi erinevate vabatahtlikkusprogrammide). Nad on otsitud ja oodatud külalised pakkudes oma kaastööd nii õppeprotsessi siseselt kui ka väliselt (nt. huvitegevustes, noorsootöös vms.).

Lasteaia koostöö erinevate partneritega leiab kajastamist läbi massimeedia – kirjutava või elektrooniline pressi (mitte pelgalt läbi oma koduleheküljе). Meediaga suhtlemist väärtustatakse ning meediakajastuste ilmumist jälgitakse.

3.5 Ressursside juhtimine

Kool

Õpilaste ärilised ja projektilised ettevõtmised on edukad. Õpilasfirmade tegevus ja üksikud äriprojektid toovad nende tegijatele kasumit (tulud, millest lahutatakse kulud), mille nad saavad omaenda äranägemisel paigutada. Mittekommertslikel tegevustel on sageli olemas ka reaalne rahaliselt mõõdetav tulem (nt. kaasatud kooliväline finantseerimine). Õpilased tunnevad raha väärtust ning oskavad seda teenida ja kaasata.

Selleks, et õpilaste äriprojekte või mittetulunduslikke projekte oleks võimalik algatada on koolis olemas ettevõtlusfond kust õpilased saavad laenu äriprojektideks (mille nad oma projekti lõppedes tagasi maksavad) või omaosalust mittetulunduslikeks projektideks (mida projekti edukuse korral tagastada ei tule). Ettevõtlusfondi vahendite kasutamise proportsioonid äriks ja sotsiaalseks ettevõtluseks on määratletud.

Kool tegutseb ka ise aktiivselt erinevates projektides kaasamaks oma tegevustesse täiendavaid vahendeid – olgu selleks siis teenuste müük (nt. suvised laagrid, majutus, toitlustus) või projektiliste tulude kaasamine (nt. LEADER tegevusgrupid, kohaliku omaalgatuse projektid vm.)

Lasteaed

Laste müügile suunatud ettevõtmised on edukad. Lapsed osalevad tegevustes, kus neil tuleb oma toodangut müüa. Lapsed tunnevad raha väärtust ning oskavad seda teenida.

Selleks, et laste projekte oleks võimalik algatada on lasteaias olemas ettevõtlusfond, kust lapsed koos õpetajaga saavad toetust äriprojektideks või omaosalust mittetulunduslikeks projektideks.

Lasteaed tegutseb ka ise aktiivselt erinevates projektides kaasamaks oma tegevustesse täiendavaid vahendeid – olgu selleks siis teenuste müük (nt. suvised laagrid, majutus, toitlustus) või projektiliste tulude kaasamine (nt. LEADER tegevusgrupid, kohaliku omaalgatuse projektid vm.)

4. ETTEVÕTLIKU ÕPPE HINDAMISTEGURID

Hindamistegurid (Joonis 2) on valitud lähtuvalt kompromissist tegurite väljendusrikkuse, nende objektiivsuse ja mõõtmise lihtsuse vahel. Ühiselt peegeldavad nad konkreetse valdkonna protsesside toimimist ning kirjeldavad soovitud ettevõtlikkuse tasemed.

Hindamisteguri tabelites on toodud ära järgmised hindamistegurite aspektid:

- Hindamisteguri nimi
- Rakenduse koht – lahtris on kirjeldatud, millises õppeasutuses või millises kooliastmes on konkreetne tegur rakendatav
- Teguri kirjeldus – lahtris kirjeldatakse hindamisteguri olemust ning tuuakse võimalikke näiteid teguri praktilistest väljunditest
- Mõõdiku kirjeldus – lahtris kirjeldatakse mõõdikut, mis võimaldab hindamistegurit mõõta
- Mõõdiku sihttasemed – kirjeldab mõõdiku erinevaid väärtusi, mis võimaldavad hinnata selle konkreetse hindamisteguri alusel ettevõtlikkuse taset õppeasutuses
    - Baastase – ettevõtliku õppeasutuse standardtase, vastamine sellele tasemele võimaldab hinnata lasteaeda või kooli ettevõtlikuks. Baastaseme saavutamiseks peavad olema täidetud kõigi hindamistegurite baastaseme väärtused. Hindamisperioodiks on jooksev õppeaasta.
    - Hõbetase – vastamine baastasemele ja lisaks sellele kõrgemad saavutused konkreetse hindamisteguri lõikes. Hõbetaseme õppeasutus on vähemalt piirkondlikus mõttes eestvedaja ja ettevõtlikkusliider. Hõbetaseme saavutamiseks peavad olema täidetud kõigi hindamistegurite väljapaistva taseme väärtused. Hindamisperioodiks on kolm viimast õppeaastat.
    - Kuldtase – vastamine baastasemele ning hõbetasemele ja lisaks sellele veelgi kõrgemad saavutused konkreetse hindamisteguri lõikes. Kuldtaseme õppeasutus on standardis määratletud vkondades Eesti või isegi rahvusvahelises plaanis eestvedaja ja ettevõtlikkusliider. Kuldtaseme saavutamiseks peavad olema täidetud kõigi hindamistegurite kuldtaseme väärtused.
- Andmete allikad – kirjeldab viisi, kuidas on võimalik konkreetse hindamisteguri kohta informatsiooni saada. Kas kirjeldab selle informatsiooni asukohta või isikut (isikuid), kelle abil on mainitud andmeid võimalik saada.

4.1 ÕPPE- JA KASVATUSPROTSES

4.1.1 Ettevõtlikkuspädevuse seosed teiste üldpädevustega

Tegur	**Ettevõtlikkuspädevuse seosed teiste** üldpädevustega
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Ettevõtlikkuspädevus ja teised üldpädevused on õppeasutuse õppekavas kirjeldatud ning nende kujunemist toetab aineteülene koostöö. Ettevõtlikkuspädevuse seosed teiste üldpädevustega on avatud. Erinevates (aine)valdkondades on selgelt esitatud seosed üldpädevuste sh ettevõtlikkuspädevusega. Õpetajad on teadlikud ja kompetentsed üldpädevuste arendamisest.
Mõõdiku kirjeldus	Ettevõtlikkuspädevus ja teiste pädevuste kujunemine on õppekavas kirjeldatud. Erinevate (aine)valdkondade õpetajad toetavad üldpädevusi sh ettevõtlikkuspädevust.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Üldpädevuste sh ettevõtlikkuspädevuse kujunemine on õppeasutuse õppekavas kirjeldatud. Õpetajate hulgas üksikud eestvedajad, kes arendavad oma ja teiste teadlikkust ning pädevust üldpädevuste sh ettevõtlikkuspädevuste arendamise.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Õpilaste ettevõtlikkuspädevuse kujunemine on kavandatud enamikes ainevaldkondades. Õpetajate enamus on teadlik ja kompetentse üldpädevuste sh ettevõtlikkuspädevuste arendamisel.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Õpilaste ettevõtlikkuspädevuse on kavandatud kõikides ainevaldkondades. Õpetajad teadlikud ja kompetentsed üldpädevuste sh ettevõtlikkuspädevuste arendamisest ning on selles osas loonud uudseid viise.
Andmete allikad	· Õppeasutuse õppekava, kooli sisehindamisaruanne, õpetajate töökavad · Õppeasutuse koolihaldussüsteemi andmed

4.1.2 Ettevõtlusõpe

Tegur	Ettevõtlusõpe
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Ettevõtlus- ja majandusõpe[1] on sätestatud õppekavas, kas eraldi ainena või lõimitult. Lasteaedades rahaga (tööga jms) seotud teemad (turg, pood, pank jms), ettevõtted ja ettevõtjad meie ümber
Mõõdiku kirjeldus	Majandusõpe, äriõpe teoorias ja praktikas. Sellise õppe läbimõeldus ja kirjeldatus. Ettevõtlusele suunatud praktiliste tegevuste (laat, tootearendusprogrammid, õpilasettevõte, jms) juhendid õpilastel, lapsevanematele, õpetajatele (ettevalmistus, läbiviimine, analüüs, kokkuvõtted) toetudes ettevõtliku õppe põhimõtetele. Ettevõtlusele suunatud praktilistes tegevustes osalenud õpilaste arv protsentides.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Toimiv ettevõtlus- ja majandusõpe on kirjeldatud täpsemalt õppeasutuse õppekavas ning selle väljaarendamisel on lähtutud koha või piirkonna spetsiifikast. 10% õpilastest on osalenud ettevõtlusele suunatud praktilistes tegevustes.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + 30% õpilastest on osalenud ettevõtlusele suunatud praktilistes tegevustes.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Ettevõtlikkusele suunatud praktilised tegevused võimaldavad õppijatel saada praktilist ettevõtluskogemust regioonis või Eestis, lasteaedadel kogukonna piires. 60 % õpilastest on osalenud ettevõtlusele suunatud praktilistes tegevustes.
Andmete allikad	· Õppeasutuse õppekava jms · Õppeasutuse koolihaldussüsteemi andmed

[1] *Ettevõtlusõppe ja majandusõppe all loetakse kõiki vorme, kus õppeprotsessis omandatakse põhiteadmisi majandusest ja rahast, kas eraldi õppeainena või lõimituna õppeainetes ja tegevustes (õpilasfirmad, laadad, tuluõhtud jne).*

4.1.3 Erivajadusega (sh andekas) õppija ja vastavate tugisüsteemide arendamine

Tegur	Erivajadusega õppija ja vastavate tugisüsteemide arendamine
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Õppijate õpitulemuste, võimete jm andmete analüüsimine, et jälgida nende edasijõudmist, tuvastada õppijate erivajadused. Erivajadusega sh andekate õppijate märkamise ja toetamise mehhanismid õppeasutuses ning toimiv koostöö lastevanematega. Õpilaste ettevõtlikkuspädevuse kujunemise märkamine ja tunnustamine.
Mõõdiku kirjeldus	Õppeasutuse andmed HaridusSilmast: - Tugisüsteemide kaudu toetatud õpilaste osakaal tuge vajavatest õpilastest, % Õppeasutusest väljalangemist ennetavate ja õppijate erivajaduste märkamise ja tugisüsteemide kirjeldus.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Toimivad erivajadusega õppijate märkamise ja toetamise mehhanismid koolis. Olemas väljalangemist ennetavad tugisüsteemid ning tehakse koostööd lastevanematega.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Tugisüsteemide kaudu toetatud õpilaste osakaal tuge vajavatest õpilastest. Õpilaste võimetest lähtuv ettevõtlikkuspädevuse arendamise nõustamine.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase +Andekate laste märkamise ja toetamise mehhanismid.
Andmete allikad	· EHIS/ HaridusSilm · Kooli sisehindamisaruanne

4.1.4 Õppijate kaasatus õppe- ja kasvatusprotsessi kujundamisesse

Tegur	Õppijate kaasatus õppe- ja kasvatusprotsessi kujundamisesse
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Kaasamismehhanismide kirjeldus ja toimivus koolis õppetunni tasandil, lasteaias tegevuste tasandil. Õpilaste kaasamine õpieesmärkide seadmisel, õppemeetodite valikul ja hindamisel. Süstemaatiline tagasiside kogumine õppeprotsessile, õpilastelt algupäraste ja sisukate ettepanekute eeldamine ning nendega arvestamine. Neid tegevusi ei tehta üksnes õppeaasta alguses või vaheetappides, vaid läbivalt igapäevase õppe osana.
Mõõdiku kirjeldus	Kaasamismehhanismide loetelu ja kirjeldus, sealhulgas lühikesed põhjendused, kuidas need toetavad õppimist.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Õpilastelt kogutakse järjepidevalt nii tagasisidet kui ka algupäraseid ettepanekuid õppeprotsessi kujundamiseks. Õpilastel võimaldatakse seada isiklikke eesmärke. Õppemeetodeid rakendades tutvustatakse õpilastele nende meetodite eesmärke (va lasteaed).
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Individuaalsete erinevuste ja õpilaste isiklike eesmärkidega arvestamine on õppe lahutamatu osa. Õpilasi kaasatakse õppe eesmärgistamisesse, meetodite kavandamisesse ja hindamisesse läbivalt terve õppeaasta jooksul, vastavalt õpilaste arengutasemele.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase + Asutus jagab oma kogemusi ning on teistele eeskujuks.
Andmete allikad	· Töökavad, tundide sissekanded, õpetaja eneseanalüüs · Õpilaste koolikeskkonna rahuloluküsitluse tulemused (nt põhivajaduste rahuldamine)

4.1.5 Õppemetoodilised lahendused

Tegur	Õppemetoodilised lahendused
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Õppeprotsessis kasutatavate õppijat aktiveerivate meetodite osakaal ja vaheldusrikkus, laste algatust nõudvate tegevuste ja vabategevuste osakaal. Tundide/tegevuste ettevalmistamisel sihiks TULEM Õpetajad tegelevad järjepidevalt õppemetoodiliste lahenduste arendamisega. Õppemetoodilised lahendused on suunatud ettevõtlikkuspädevuste ja teiste võtmepädevuste arendamisele.
Mõõdiku kirjeldus	Erinevate õppijate aktiveerivate meetodite kasutamise suhe traditsioonilisse õppevormi, nende kasutamise kirjeldus ja otstarve (fikseerimine õpetaja töökavas, tunni sissekannetes). (Õpi)laste kaasahaaratus õppeprotsessi, nende tajutud aktiivsuse määr ja suhe tajutud õpetaja aktiivsusega. Õppemeetodites lõimitakse ümbritsevad elu ja kaasatakse lapsevanemaid ning kogukonda. Õpetajate poolt loodud õppematerjalid ja õppemetoodilised lahendused ning nende jagamine teiste õpetajatega.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Ülevaade kasutatavatest õppemeetoditest. Aktiivõpe toimub ümbritsetud eluga lõimitult, kaasates lapsevanemaid ja kogukonda. Vähemalt 20% õpetajatest on loonud uusi innovaatilisi õppemetoodilisi lahendusi ning neid on jagatud ja avaldatud õppeasutuse siseselt
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase+ Toimub regulaarne aktiivõppe meetodite üle arutelu õpetajate vahel, et hinnata nende tulemuslikkust ettevõtluspädevuse arendamisel. Õpetajate, õpilaste ja lastevanemate rahulolu õppeprotsessi korraldusega. Kool/ lasteaed on piirkondlikuks eeskujuks õppemeetodite rakendamisel teistele õppeasutustele, toimub kogemuste jagamine ja vahetus. Vähemalt 40% õpetajatest on loonud uusi innovaatilisi õppemetoodilisi lahendusi ning neid on jagatud ja avaldatud piirkondlikult või erialastes võrgustikes .
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase+ Hõbetase+ Kool/ lasteaed on riiklikuks/rahvusvaheliseks eeskujuks aktiivõppe meetodite rakendamisel teistele õppeasutustele. Vähemalt 75% õpetajatest on loonud uusi innovaatilisi õppemetoodilisi lahendusi ning neid on jagatud ning tunnustatud nii õppeasutuse siseselt, üle-eestiliselt kui ka rahvusvaheliselt.
Andmete allikad	· Õpetajate tagasiside, tundide/tegevuste sissekanded · Õpetajate tunnivaatlused (kolleegide tagasiside andmisele suunatud vaatlused) Töökavad, ainekaardid · Õpilaste hinnangud aktiviseerivate õppemeetodite kasutamisele koolis rahulolu ja koolikeskkonna küsitluses · Loodud ja avaldatud materjalide nimistu, õpetaja eneseanalüüs, õpetajate arenguvestlus

4.1.6 Lõimitud õpe ja seos praktiliste probleemide lahendamisega

Tegur	Lõimitud õpe ja seos praktiliste probleemide lahendamisega
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Praktilist väärtust omavate tegevuste hulk õppeprotsessis (kaastöö partneritele, ettevõtlus, heategevus, projektiline tegevus, vabatahtlik tegevus, loovtööd), erinevate ainete ja/või ainevaldkondade lõimitus õppeprotsessis, kirjeldatus õppekavas, õpetajate töökavades/ainekaartidel jms. Lõiminguprotsess on üles ehitatud TULEMile. Kasutusel on nii teemakeskne kui ka ainetevaheline (valdkondadevaheline) lõiming, mille tulemusena on paranenud infokirjaoskus, finantskirjaoskus, digitaalne kirjaoskus, meediaoskus, teadmised küberturvalisusest, säästlikust ja jätkusuutlikkust arengust, erinevatest kultuuridest.
Mõõdiku kirjeldus	Ainete/ainevaldkondade lõimituse tase, erinevate väliskeskkonnas (sh. sotsiaalses, majanduslikus) praktilist väärtust omavate tegevuste loetelu.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Erinevate õppeainete (lasteaias valdkondade) lõimimine on teadvustatud ja toimib kõikides kooliastmetes (lasteaias kõikides vanuseastmetes). On näiteid nii ajalise kooskõla mudeli kui ka ainetevaheliste (lasteaias valdkonnavaheliste) seoste mudeli kasutamisest.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Lõimitud õppe käigus tuuakse näiteid päris elust ja viiakse läbi praktilist väärtust omavaid tegevusi koostöös partneritega (mis on suunatud väljapoole õppeasutust). Kasutusel on nii teemakeskne kui ka ainetevaheline (valdkondadevaheline) lõiming, mille tulemusena on paranenud infokirjaoskus, finantskirjaoskus, digitaalne kirjaoskus, meediaoskus, teadmised küberturvalisusest, säästlikust ja jätkusuutlikkust arengust, erinevatest kultuuridest.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase + Lõimitud õpe on valdav õppevorm, seos praktilise eluga rutiinne ja tavaline. Oluliselt on paranenud andmekirjaoskus, digitaalne kirjaoskus, infokirjaoskus, meedia kirjaoskus, erinevate kultuuridega arvestamine, teadmised küberturvalisusest ja säästlikust ja jätkusuutlikkust arengust. Kasutusel on lõimingu keerulisemad vormid nagu näiteks koostöine õpe.
Andmete allikad	· Õppekava, töökavad, lõimingukava · Sisehindamise aruanne

4.1.7 Õppimist toetav hindamine

Tegur	Õppimist toetav hindamine
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Õppimist toetava hindamise[2] ehk kujundava hindamise rakendatus õppeprotsessis (sh õpilase individuaalse arengu toetamine, õpilase enesehindamine, kaaslaste hindamine, õppeprotsessi pidev tagasisidestamine jne).
Mõõdiku kirjeldus	Hindamisjuhend koos hindamismeetodite kirjelduse ja loeteluga.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	On kirjeldatud hindamissüsteem, mis sisaldab õppimist toetava hindamise põhimõtteid. Sihtrühmad on hindamise põhimõtetest teadlikud. Kool: suuliste ja kirjalike hinnangute kasutamine numbriliste hinnete asemel.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Suuliste ja kirjalike hinnangute kasutamine on edasi arendatud ning kasutusel kõikides kooliastmetes. Hindamine arvestab õpilaste individuaalse arenguga. Õpilaste enesehindamisoskuse toetamine ja õppimise pidev tagasisidestamine on koolielu igapäevane osa. Lasteaia/kooli hindamissüsteem on piirkondlikuks eeskujuks, toimub kogemuste jagamine ja vahetus.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase + Lasteaia/kooli hindamissüsteem on riiklikuks/rahvusvaheliseks eeskujuks. Õpilaste hinnangud arengut toetavale tagasisidele on rahulolu ja koolikeskkonna küsitluses üle Eesti keskmise vastava näitaja. Toimub süsteemi regulaarne parendamine, kogemuste jagamine ja vahetus.
Andmete allikad	· Õppijate hinnangud arengut toetavale tagasisidele rahulolu ja koolikeskkonna küsitluses ·Õppeasutuse hindamisjuhend

[2] Õppimis*t toetav hindamine aitab õpilastel ja nende õpetajatel mõista, kui kaugele ja kuidas õpilased oma õpingutega on jõudnud ning aitab seada õppimisele uusi sihte.*

4.2 EESTVEDAMINE JA JUHTIMINE

4.2.1 Ettevõtlikkuspädevusega seotud arengueesmärgid

Tegur	Ettevõtlikkuspädevusega seotud arengueesmärgid
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Ettevõtlikkuspädevusega seotud arengueesmärgid on seatud õppeasutuse arengukavas. Ettevõtlikkuspädevusega seotud arengueesmärk on seatud konkreetselt, realistlikult, mõõdetavalt, asjakohaselt ja ajastatuna.
Mõõdiku kirjeldus	Ettevõtlikkuspädevusega seotud arengueesmärk arengukavas. Ettevõtlikkuspädevusega seotud arengueesmärgi saavutamist iseloomustav tulemusnäitaja ja toetavad tegevused.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Ettevõtlikkuspädevus on õppeasutuse arengukavas eesmärgina kajastatud.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Ettevõtlikkuspädevusega seotud arengueesmärk on arengukavas kajastatud alaeesmärkide, tulemusnäitajate ja tegevustega. Seniseid ettevõtliku õppega seotud tegevusi on hinnatud ning selle alusel on kavandatud edasised tegevused.
Kuldtase **Hindamisperiood - 3 viimast õppeaastat**	Hõbetase + Ettevõtlikkuspädevusega seotud arengueesmärki hindavad tulemusnäitajaid iseloomustab positiivne suundumus.
Andmete allikad	·———õppeasutuse arengukava ja sisehindamise aruanne

4.2.2 Ettevõtliku õppe meeskond

Tegur	Ettevõtliku õppe meeskond
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Ettevõtliku õppe koordinaatori ja/või meeskonna olemasolu, kes vastutavad õpetajate metoodilise toetamise ja ettevõtliku õppe kvaliteeditunnuste (standard) juurutamise eest.
Mõõdiku kirjeldus	Ettevõtliku õppe koordinaatori ja/või meeskonna olemasolu koolis/ lasteaias. Seda iseloomustavad määratletud vastutusvaldkonnad ja ülesanded ning määratletud aeg nende elluviimiseks.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Ettevõtliku õppe koordinaatori ja meeskonna olemasolu koolis/ lasteaias. Määratletud meeskonna rollid, vastutusvaldkonnad ja ülesanded. Töö on tasustatud (olemas ka ajaline ressurss)
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Õppeasutusesisene meeskond tegutseb regulaarselt ja eesmärgistatult iga-aastase tegevusplaani alusel. Meeskond viib läbi sisekoolitusi ettevõtliku õppe rakendamiseks, toetab õpikogukondasid ja nõustab õpetajaid metoodiliselt.
Kuldtase **Hindamisperiood - 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase + Õppeasutuse sisene meeskond tegutseb ka väljaspool kooli/lasteaeda jagades aktiivselt kogemusi ning panustades erinevatesse võrgustikesse ja õpikogukondadesse.
Andmete allikad	··Asjakohased dokumendid (tööjuhendid, koosolekute protokollid, aastaaruanne jms)

4.2.3 Ettevõtliku õppe korraldus

Tegur	Ettevõtliku õppe korraldus
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Ettevõtliku õppe rakendamine on kirjeldatud kuni õpetajate töökavadeni ning õpetajaid on toetatud ettevõtlikku õppe kvaliteeditunnuste juurutamisel. Kirjeldatud on ka kommunikeerimisprotsess (kuidas saavad osapooled teada, et õppeasutuses on ettevõtlik õpe).
Mõõdiku kirjeldus	Ettevõtliku õppe toimimise kirjelduse olemasolu õppeasutuse dokumentides. Ettevõtliku õppe kommunikeerimisprotsessi kirjeldus sihtgrupiti (õpilased, tugipersonal, õpetajad, lapsevanemad, partnerid) ehk tegevusplaan ettevõtlikust õppest teavitamiseks. (Näiteks: logo kasutus nii kodulehel kui ka infostendil, lapsevanemate teavitamine läbi koosoleku, elektrooniliste flaierite jm infomaterjali, õppetegevuste kajastamine läbi kodulehe ja sotsiaalmeedia).
Baastase **Hindamisperiood- jooksev õppeaasta**	Ettevõtliku õppe toimimine on kirjeldatud ja seostatud erineva taseme dokumentides koos vajalike täpsustuste ja selgitustega. 25% (hindamisperioodi keskmine) kogu õpetajaskonnast rakendab oma õppetundides ettevõtliku õppe metoodikat (nende töökava/plaan/ ainekaart näitab seda, sihiks TULEM). 100% hoolekogust on teadlik ettevõtliku õppe rakendamisest õppeasutuses. Kommunikeerimisprotsessi kirjeldus sihtgrupiti.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase (hindamisperioodi keskmine) +toimub ettevõtliku õppe arendustöö arvestades kohalikke vajadusi ja olusid. 50% (hindamisperioodi keskmine) kogu õpetajaskonnast rakendab oma õppetundides ettevõtliku õppe metoodikat (nende töökava/plaan/ ainekaart näitab seda, sihiks TULEM).
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase+ Ettevõtliku õppe rakendamise kogemuste jagamine väljapoole oma õppeasutust. 90% (hindamisperioodi keskmine) kogu õpetajaskonnast rakendab oma õppetundides ettevõtliku õppe metoodikat (nende töökava/plaan/ainekaart näitab seda, sihiks TULEM).
Andmete allikad	· Kooli arengudokumentatsioon, erinevad tagasiside vormid, õpetajate töökavad/plaanid/ainekaardid (sõltuvalt õppeasutuse eripärast)

4.2.4 Õpetajate, partnerite ja õppijate kaasatus

Tegur **Rakenduse koht**	Õpetajate, partnerite ja õppijate kaasatus Lasteaed, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Tõestatavad kaasamismehhanismid õpetajate, õppijate ja partnerite[3] õppe kavandamises osalemiseks (regulaarsed (klassi)koosolekud, hommikuringid, ümarlauad vms), kaasatute hulk ja kaasamise sisu. Motivatsioonisüsteemi, arengukava, kooli õppekava, valikainete, õppeaasta eesmärkide, hindamisjuhendi jms arendamisel eeldatakse ja arvestatakse sihtgruppide sisulist panust. Õpetajate ja õppijate rahulolu jälgitakse ning vastavalt suundumustele viiakse sisse arendustegevusi.
Mõõdiku kirjeldus	Õppe kavandamisesse kaasatud personali hulk. Kaasamismehhanismide loetelu ja kirjeldused (mida on tehtud, kui sageli, kui palju on osalenud õpetajaid, õpilasi, lapsevanemaid ja teisi partnereid). Hinnang kaasamise sisule: mis eesmärke on seatud, mis küsimusi koos lahendatud jms. Juhtimisalase tagasisidesüsteemi toimivus. Hinnang personalivoolavusele.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Kaasatud personali osakaal on vähemalt 50% aastas. Näited koostöös lahendatud küsimustest ja seatud eesmärkidest. Kaasatutelt kogutakse juhtimisalaseid ettepanekuid. Personalivoolavuse analüüs.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Kaasatud personali osakaal on vähemalt 75% aastas. Lisaks on kaasatud partnerid. Näited õpilaste juhtimistegevustest. Näited juhtimisalaste parandusettepanekute alusel toimunud tegevustest. Personalivoolavuse analüüs sisaldab hinnanguid personali juhtimisalasele kaasatusele. Õppeasutus on piirkondlikuks eeskujuks ning kogemuse jagamise keskuseks.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Kaasatud personali osakaal on vähemalt 90% aastas. Õpilased on juhtimistegevustes osaledes arendanud andmete kasutamisoskust, meediakirjaoskust vms pädevusi. Personalivoolavuse analüüsi üheks põhifookuseks on juhtimisalane kaasatus. Õppeasutus on riiklikuks või rahvusvaheliseks eeskujuks ning kogemuse jagamise keskuseks.
Andmete allikad	· Protokollid (ümarlaudadest, koosolekutest vm mehhanismidest) · Personalivoolavuse analüüs

[3] *Partnerid – lapsevanemad, kohalik omavalitsus, ettevõtlus, III sektor, hoolekogud/nõukogud jne.*

4.2.5 Motivatsioonisüsteem

Tegur	Motivatsioonisüsteem
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Motivatsioonisüsteem koos lähtealuste, kommunikatsiooni- ja arendusprotsessiga on kirjeldatud, teadvustatud ning toimiv. Sisaldab õpetajate, õpilaste ja partnerite tunnustamise korda (lasteaias teab õpilane, millal saab diplomi või "tähekese"). Samas on eeldatud, et süsteem ei tugine üksnes välistel motivaatoritel (palgatõus, diplomid, autasud), vaid sisaldab kaasamise põhimõtteid. Näiteks, süsteemi arendamisel arvestatakse sihtrühmade ettepanekuid (sh tunnustamise ja tasude osas); süsteemis sisaldub sihtrühmade õigus pidevale tagasisidele; väärtustatud on ühistunde toetamisega seotud tegevused jm.
Mõõdiku kirjeldus	Motivatsioonisüsteem on kirjeldatud: lähtealused, kommunikatsiooni- ja arendusprotsess. Kirjeldus on osapooltele kättesaadav ning osapooled on teadlikud süsteemist ja selle arendamise võimalustest.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Kirjeldatud motivatsioonisüsteem koos lähtealuste, kommunikatsiooni- ja arendusprotsessiga on olemas. Sihtgrupid teavad, kuidas see toimib. Õppijatelt (va lasteaed) ja õpetajatelt kogutakse tagasisidet motivatsioonisüsteemi arendamiseks.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Motivatsioonisüsteemi on arendatud vastavalt õppijatelt ja õpetajatelt saadud tagasisidele. Süsteem on piirkondlikuks eeskujuks ning õppeasutus kogemuse jagamise keskuseks.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase + Motivatsioonisüsteem on riiklikuks või rahvusvaheliseks eeskujuks ning õppeasutus kogemuse jagamise keskuseks.
Andmete allikad	· Vastav dokument, õpetajate ja õppijate tagasiside (nt küsitlused, arenguvestlused)

4.2.6 Õppeasutuse sisene juhtimisinformatsiooni ja sisekommunikatsiooni süsteem

Tegur	Õppeasutuse sisene juhtimisinformatsiooni ja **sisekommunikatsiooni** süsteem
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Juhtimisinformatsiooni kogumise, säilitamise ja haldamise süsteem. Andmebaasid ja keskkonnad (nt eLasteaed, Koolitark, pilverakendused, Studium, Webdesktop jms), mille abil säilitatakse dokumente, viiakse läbi küsitlusi ja tagatakse nende säilimine ning kättesaadavus osapooltele.
Mõõdiku kirjeldus	Juhtimisinformatsiooni kogumise, säilitamise, haldamise ja jagamise viiside loetelu. Sisekommunikatsioonisüsteemi kirjeldus.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Elektrooniline juhtimisinfosüsteem ja elektrooniline sisekommunikatsioonisüsteem on olemas ja toimivad. Sisekommunikatsioonisüsteemi kasutusaktiivsus ületab 50% (personali, õppijate (va lasteaed) ja lapsevanemate keskmine hindamisperioodi jooksul). Süsteemi kohta kogutakse arendamise eesmärgil tagasisidet.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Sisekommunikatsioonisüsteemi kasutusaktiivsus on vähemalt 80% (personali, õppijate (va lasteaed) ja lapsevanemate keskmine hindamisperioodi jooksul). Süsteemide arendamisel on arvestatud osapoolte tagasisidega.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Elektrooniliste süsteemide kasutusaktiivsus õpetajate ja õppijate (va lasteaed) seas on 100% ja lapsevanemate seas vähemalt 75% (hindamisperioodi keskmine). Süsteemide arendamisel on kasutatud osapoolte teadmisi ja oskusi, või on näited juhtimisinfo kasutamise oskuse arendamisest või rakendamisest õpilaste seas. Süsteeme tutvustatakse väljaspool oma õppeasutust.
Andmete allikad	· Tõendid tagasiside põhjal toimunud arenduste, juhtimisinfo kasutamise vms kohta

4.3 PROFESSIONAALSE ARENGU TOETAMINE

4.3.1 Ettevõtlikkust arendavad täienduskoolitused

Tegur	Ettevõtlikkust arendavad täienduskoolitused
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Arenguvajadustest lähtuv õpetajatele korraldatud ettevõtlikkust ja teiste võtmepädevustega seotud (infokirjaoskus, digitaalne kirjaoskus, finantskirjaoskus, meedia kirjaoskus, loodusteaduslik kirjaoskus, statistiline kirjaoskus, tervisealane kirjaoskus) täiendkoolitustel[4]osalemine. Koolitussüsteemi kirjeldus.
Mõõdiku kirjeldus	Kirjeldatud ja lahti mõtestatud arenguvajadustest tuleneva koolitussüsteemi olemasolu (nt koolitusplaan). Osalenud õpetajate arv protsentides ja toimunud koolituste loetelu. Uute kirjaoskuste võtmepädevused (infokirjaoskus, digitaalne kirjaoskus, finantskirjaoskus, meedia kirjaoskus, loodusteaduslik kirjaoskus, statistiline kirjaoskus, tervisealane kirjaoskus) ning nende õpetamise meetodid on koolitusplaani lisatud.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	On kirjeldatud kooli arendusprioriteetidest ja arenguvajadustest tulenev koolitussüsteem. Toimuvad koolitused uutel kirjaoskuste ja võtmepädevuste teemadel (infokirjaoskus, digitaalne kirjaoskus, finantskirjaoskus, meedia kirjaoskus, loodusteaduslik kirjaoskus, statistiline kirjaoskus, tervisealane kirjaoskus). Osalenud 50% õpetajatest.
Hõbetase **Hindamisperiood –** **3 viimast õppeaastat**	On kirjeldatud kooli arendusprioriteetidest ja arenguvajadustest tulenev koolitussüsteem. Toimuvad koolitused uutel kirjaoskuste ja võtmepädevuste teemadel (infokirjaoskus, digitaalne kirjaoskus, finantskirjaoskus, meedia kirjaoskus, loodusteaduslik kirjaoskus, statistiline kirjaoskus, tervisealane kirjaoskus). Osalenud 75% õpetajatest (hindamisperioodi jooksul kokku).
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	On kirjeldatud kooli arendusprioriteetidest ja arenguvajadustest tulenev koolitussüsteem. Toimuvad koolitused uutel kirjaoskuste ja võtmepädevuste teemadel (infokirjaoskus, digitaalne kirjaoskus, finantskirjaoskus, meedia kirjaoskus, loodusteaduslik kirjaoskus, statistiline kirjaoskus, tervisealane kirjaoskus). Osalenud 85% õpetajatest. Koolitused on ka rahvusvahelised. Osalenud 85% õpetajatest (hindamisperioodi jooksul kokku).
Andmete allikad	· Dokumentatsioon, Personali tagasiside (küsitlused, arenguvestlused jms) · Kooli sisehindamise aruanne

[4] *Juhtimiskoolitused, ettevõtlus, projektiline mõtlemine, kaasamine, eneseanalüüs, suhtlemine, avalik esinemine, läbirääkimised, aja planeerimine, õppereisid, õppepäevad jms.*

4.3.2 Õpetajate erialase enesetäienduse tugisüsteem

Tegur	Õpetajate erialase enesetäienduse tugisüsteem
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Professionaalset arengut toetatakse nii rahaliselt kui ka teiste töökorralduslike meetmetega. Koolis toimivad õpetaja enesetäiendamise toetuseks mõeldud süsteemid (praktikad ettevõtetes, erialane täiendkoolitus, erialased õppereisid, vabade päevade võimaldamine jms).
Mõõdiku kirjeldus	Professionaalse arengu toetamise tingimused ja võimalused on õppeasutuses kirjeldatud. Koolitusfondi ja muude toetuste süsteemi olemasolu, kirjeldatus ja kättesaadavad. Õpetajate teadlikkus fondist, selle kasutamise korrast, teadlikkus teistest tugisüsteemidest. Koolitusfondi ressursse kasutavate õpetajate osakaal protsentides.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Koolitusfond on olemas. Muu toetuste süsteem on olemas. 25% õpetajatest kasutab koolitusfondi ressursse. 80% õpetajatest on teadlik koolitusfondist ja muude toetuste süsteemist ning nende toimimise mehhanismidest.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + 50% õpetajatest kasutab koolitusfondi ressursse. 85% õpetajatest on teadlik koolitusfondist ja muude toetuste süsteemist ning nende toimimise mehhanismidest.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + 90% õpetajatest kasutab koolitusfondi ressursse. 100% õpetajatest on teadlik koolitusfondist ja muude toetuste süsteemist ning nende toimimise mehhanismidest.
Andmete allikad	· Koolitustega seotud dokumendid · Õpetajate küsitlus · EHIS

4.3.3 Võimalused õpetajate koostöiseks õppimiseks

Tegur	Võimalused õpetajate koostöiseks õppimiseks
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Kirjeldatud on õpetajate kogemuste- ja teadmiste vahetuse süsteemi ja ressursside olemasolu ning toimimine õppeasutuses (õpetajate koostöönõupidamised, koostööseminarid, professionaalsed õpikogukonnad, lahtised tunnid kolleegidele jms). Toimub õpetajate vahetus.
Mõõdiku kirjeldus	Kogemuste-ja teadmiste vahetamisele suunatud tegevuste loetelu, kirjeldus ja regulaarsus. Õpetajate rahulolu kogemuste ja teadmiste vahetuse süsteemiga. Õpetajate poolt eestveetavate ja/või algatatud tegevuste kirjeldus. Õpetajavahetuses osalenute arv ja osakaal.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	On olemas kirjeldatud süsteem, see toimib, on olemas regulaarsus. 50% õpetajaskonnast on süsteemiga rahul. Üksikud õpetajate eestveetud koostöise õppimise algatused. Õpetajavahetuses osalenute arv ja/või osakaal on stabiilne.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + kogemuste ja teadmiste vahetuse süsteemis teostatakse arendustegevusi ning seda kaasajastatakse pidevalt. 75% õpetajaskonnast on süsteemiga rahul. Mitmed õpetajate eestveetud koostöise õppimise algatused. Õpetajavahetuses osalenute arv ja/või osakaal on kasvav.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase. 95% õpetajaskonnast on süsteemiga rahul. Süsteem ja selle arendused on kogemuste vahetamise baasiks vähemalt riigisisesel tasandil. Õpetajate eestvedamisel toimuv koostöine õppimine on valdav. Õpetajavahetuses osalenute kogemuslugusid jagatakse asutusesiseselt ja –väliselt.
Andmete allikad	· Vastav dokumentatsioon · Rahuloluküsitlus

4.3.4 Alustava õpetaja toetamine

Tegur	Alustava õpetaja toetamine
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Alustavale õpetajale mõeldud sisseelamisprogrammi raames on kirjeldatud õpetajat toetavad koolipoolsed tegevused. Alustaval õpetajal on vastava väljaõppe läbinud mentor. Läbi on arutatud koolis toimivad kokkulepped ja reeglid ning juhtkonnapoolne toetus alustava õpetaja toetamiseks. Alustavate õpetajate sisseelamist monitooritakse ning omavahelise kommunikatsiooni edenemiseks toimuvad regulaarselt koostöönõupidamised.
Mõõdiku kirjeldus	Alustavat õpetajat toetavate tegevuste loetelu, kirjeldus ja regulaarsus. Alustava õpetaja rahulolu sisekliima, koostöö võrgustiku ja tugispetsialistide toega spetsiifilisemate probleemide korral. Alustava õpetaja tegevusplaani rakendamine ja ajakava täitmise dokumenteerimine.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	On olemas kirjeldatud sisseelamisprogramm, see toimib, on olemas regulaarsus. 80% alustavatest õpetajatest peab sisseelamisprogrammi tõhusaks. Enamus alustavatest õpetajatest töötab õppeasutuses ka pärast esimest tööaastat.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + sisseelamisprogrammis toetatakse arendustegevusi ning programmi täiustatakse pidevalt. 80% alustavatest õpetajatest peab kolleegide vahelist omavahelist kommunikatsiooni, juhtkonna toetust, õpetajate ja tugispetsialistide omavahelist koostööd spetsiifilisemate probleemide korral toimivaks ja tõhusaks. Alustavate õpetajate hulgas puudub personalivoolavus.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase. 95% alustavatest õpetajatest on sisekliima, kolleegide vaheliste suhete ja omavahelise kommunikatsiooniga rahul. Eesmärkide kiiremaks saavutamiseks on neid oluliselt kaasa aidanud õpetajate ja tugispetsialistide vaheline koostöö ja asjakohane toetamine ning nõustamine. Alustavate õpetajate tegevusplaan kajastab järjepidevat ja tõhusat tegutsemist oma professionaalse arengu heaks.
Andmete allikad	Õppeasutuse sisemised regulatsioonid Alustavate õpetajate hulgas läbiviidud küsitlused, toimunud ürituste materjalid

4.4 KOOLIPERE AKTIIVSUS JA MÕJU KOGUKONNAS

4.4.1 Koolipere ühistegevused

Tegur	Koolipere ühistegevused
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Koolipere ühisürituste, väljasõitude, koolituste, ühistööde, talgute, suvepäevade, piknike, moedemonstratsioonide ja muude ettevõtmiste hulk, eesmärgistatus ja suunatus õpitulemuste saavutamisele.
Mõõdiku kirjeldus	Ühisürituste ja ettevõtmiste loetelu hindamisperioodi jooksul. Ürituste puhul väärtustatakse koostöist algatamist ja korraldamist, samuti meediakajastusi ja mõju. Kiusamise ennetamisega seotud algatused.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Ühisüritused, nii terve kooliperena kui ka sihtgrupiti, on koolielu osa. Ürituste kirjeldustes on välja toodud, kes on olnud algatajad ja korraldajad. Üritusi on kajastatud meedias (nt kooli koduleht, sotsiaalmeedia, valla- või linnalehed jms). Iseäranis on väärtustatud õpilaste loodud kajastused.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + On üritusi, mille algatamisesse ja/või korraldamisesse on kaasatud õpilased (va lasteaed) ja lapsevanemad. Ühisüritused toetavad õpitulemuste saavutamist. Üritusi on kajastatud ka maakondlikes või üleriigilistes meediakanalites, või on need kohalikke kanaleid pidi (nt kooli koduleht) pälvinud maakondlikku tähelepanu. Üritustel võib olla maakondlik mõju: huvi ürituste idee või nendes osalemise vastu. Õppeasutus (va lasteaed) on liitunud kiusamise ennetamise programmiga.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase + On üritusi, mille algatamises ja korraldamises on õpilastel kaalukas roll (va lasteaed). Ühisürituste mõju õpitulemuste saavutamisele on kooliperes teadvustatud. Üritused on pälvinud riiklikku või rahvusvahelist tähelepanu. Üritustel võib olla riiklik või rahvusvaheline mõju.
Andmete allikad	· Ürituste meediakajastused (sotsiaalmeedia, artiklid jne) · Aastakokkuvõtted. Sisehindamise aruanne. Õppeasutuse koduleht

4.4.2 Õpilaste ja õpetajate kooliväline aktiivsus

Tegur	Õpilaste ja õpetajate kooliväline aktiivsus
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Õppeasutusevälistel võistlustel osalemine. Organisatsioonides osalemine ja ürituste korraldamine. Õpilasvahetus. Õppeasutuseväline tegevus: ettevõtted, vabaühendused, huviringid jms. Vabatahtlik töö. Lasteaedade puhul tegevused koos lapsevanematega.
Mõõdiku kirjeldus	Õpilaste ja personali osalus õppeasutusevälistes konkurssides (õppetöö, spordi, ettevõtluse jt huvipakkuvates valdkondades) nii osalejate kui ka juhendajatena. Maakondlike, üleriigiliste ja rahvusvaheliste organisatsioonide (sh õpilasorganisatsioonid), aineliitude ja võrgustike loetelu, kus osaletakse[5]. Nende organisatsioonide korraldatud algatuste loetelu, millesse on panustatud. Õppeasutuseväline aktiivsus näiteks ettevõtetes, vabaühendustes. Õpilasvahetuses osalenute arv ja osakaal. Vabatahtlikud tegevused.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	On olemas ülevaade õpilaste ja personali õppeasutusevälisest aktiivsusest. Kasuks tuleb vastava andmebaasi olemasolu. Aktiivsuse hindamisel arvestatakse asutuse meeskonna leidlikkuse, huvide ja võimalustega. Iseäranis väärtustatud on omaalgatuslikud ettevõtmised mis tahes valdkonnas ning vabatahtlikud tegevused kogukonna hüvanguks. Kasuks tuleb vabatahtlike tegevuste motiveerimise kord, mille puhul on eeldatud, et see ei tugine ainult välistel tasudel. Lasteaia puhul arvestatakse tegevusi lapsevanematega. Väärtustatud on meediakajastused (sh sotsiaalmeedia, kooli ajaleht, ajakirjandusväljaanded jm). On soovituslik, et vähemalt 50% õpilastest ja 25% personalist on õppeasutuseväliselt aktiivsed. Õpilasvahetuses osalenute arv ja/või osakaal on stabiilne.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Õppeasutusevälise aktiivsusega on pälvitud maakondlikku tähelepanu või tunnustust. On soovituslik, et vähemalt 60% õpilastest ja 25% personalist on õppeasutuseväliselt aktiivsed. Õpilasvahetuses osalenute arv ja/või osakaal on kasvav.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase. Õppeasutusevälise aktiivsusega on pälvitud riiklikku ja/või rahvusvahelist tähelepanu või tunnustust. On soovituslik, et vähemalt 70% õpilastest ja 25% personalist on õppeasutuseväliselt aktiivsed. Õpilasvahetuses osalenute kogemuslugusid jagatakse asutusesiseselt ja –väliselt.
Andmete allikad	· Andmebaasid, meediakajastused vm tõendid

[5] *Osalemine tähendab, et panustatakse selle arendamisesse.*

4.4.3 Õppeasutuseväliste ekspertide ja vabatahtlike kaasatus õppetöösse

Tegur	Õppeasutuseväliste ekspertide ja vabatahtlike kaasatus õppetöösse
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Õppeasutuseväliste partnerite arv (külalisõpetajad, praktika läbiviijad, õppekäikude sihtkohad, õppekäikude partnerid, vabatahtlikud jms). Kaasamise üheks eesmärgiks on TULEM. Samuti on väärtustatud koostöö panus kogukonna sidususe tugevdamisesse.
Mõõdiku kirjeldus	Õppeasutuse väliste spetsialistide, ekspertide, praktikute, vabatahtlike suhtarv õpetajate kohta. Partnerite andmebaas. Kaasamiseks tugisüsteemi olemasolu.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Partnerite kaasamiseks on olemas tugisüsteem. Partnerite arv moodustab õpetajate hulgast 30%.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Koostööpartnerite leidmisel on arvestatud õpilaste algatustega. Partnerite arv moodustab õpetajate hulgast 50% (hindamisperioodi keskmine).
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Baastase + Hõbetase + Partnerite arv moodustab õpetajate hulgast 70% (hindamisperioodi keskmine). Kaasatute ja õppeasutuse vahel toimub vastastikune pidevale parendamisele suunatud tagasisidestamine.
Andmete allikad	· Partnerite andmebaas · Kaasamise tugisüsteemi olemasolu ja analüüs sisehindamise aruandes

4.4.4 Koostööprojektid

Tegur	Koostööprojektid
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Koostöös partneritega ellu viidud projektid, millel on selgesti püstitatud eesmärgid, ressursid, eelarve, tegevuskava ja ajakava. Algatused nii õpilastelt, õpetajatelt, lapsevanematelt kui ka partneritelt.
Mõõdiku kirjeldus	Koostööprojektides kaasa töötanud õpilaste osakaal. Projektid, mille algatajateks või eestvedajateks/ kaasjuhtideks on õpilased (va lasteaed). Projektide mõju (meediakajastused, tunnustus jms).
Baastase **Hindamisperiood – viimane õppeaasta**	Õppeasutuse ja partnerite koostööprojektides on kaasa töötanud 10% õpilastest. Vähemalt ühte projekti on kajastatud meedias (sh sotsiaalmeedia).
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Õppeasutuse ja partnerite koostööprojektides on kaasa töötanud 50% õpilastest (hindamisperioodi keskmine). On projekte, mille algatajateks ja eestvedajateks/kaasjuhtideks on õpilased. On projekte, mis on pälvinud kohalikku või maakondlikku tähelepanu või tunnustust.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Hõbetase + Õppeasutuse ja partnerite koostööprojektides on kaasa töötanud 75% õpilastest (hindamisperioodi keskmine). Projektid on pälvinud riiklikku tähelepanu või tunnustust. Tunnustust võib asendada projektide rahvusvahelisus.
Andmete allikad	Projektide aruandlus, kokkuvõtted.

4.5 RESSURSID

4.5.1 Õpilasalgatustega kogutud rahalised vahendid

Tegur	Õpilasalgatustega kogutud rahalised vahendid
Rakenduse koht	Algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Õppeprotsessiga seotud õpilasalgatuste arv ja käive. Nende algatuste eesmärgistatus, läbimõtestatus (ettevalmistus, läbiviimine, analüüs, kokkuvõtted) ja õpitulemuste saavutamisele suunatus seonduvalt võtmepädevustega aastaks 2030.
Mõõdiku kirjeldus	Rahaliste vahendite maht, mis on kogutud õpilaste tegevuste käigus (laadad, oksjonid, tuluüritused, projektid, heategevuseks kogutud raha). Rahaliste vahendite kogumisele suunatud õpilasalgatuste arv, läbiviimise juhendid õpilastel, lapsevanematele, õpetajatele (ettevalmistus, läbiviimine, analüüs, kokkuvõtted) toetudes ettevõtliku õppe põhimõtetele.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Kool - 3 € - õpilase kohta Õpilasalgatuste edukuse hindamisel arvestatakse võtmepädevustega seonduvat aastaks 2030. Noored algatavad projekti ja otsustamine toimub noorte ja täiskasvanute vahel. Projekti juhtimine ja juhtimine on noorte ja täiskasvanute võrdne partnerlus. Noored on osa täiskasvanute juhitud ja algatatud projekti otsustusprotsessist.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Kool - 10 € - õpilase kohta. Hindamisperioodi keskmine. Õpilasalgatuste edukuse hindamisel arvestatakse võtmepädevustega seonduvat aastaks 2030. Noored algatavad ja suunavad projekti täiskasvanute toel. Täiskasvanutega konsulteeritakse ja nad võivad otsuste tegemisel juhendada / nõustada, kuid lõppkokkuvõttes võtavad kõik otsused vastu noored.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	Kool - 15 € - õpilase kohta Õpilasalgatuste edukuse hindamisel arvestatakse võtmepädevustega seonduvat aastaks 2030. Noored algatavad projekti ja otsustamine toimub noorte ja täiskasvanute vahel. Projekti juhtimine ja juhtimine on noorte ja täiskasvanute võrdne partnerlus.
Andmete allikad	Projektide aruandlus Kooli sisehindamise aruanne, koduleht

4.5.2 Ettevõtlikele tegevustele suunatud ressursid

Tegur	Ettevõtlikele tegevustele suunatud ressursid
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Rahaliste vahendite olemasolu ettevõtlikkus tegevuste läbiviimiseks (sh. äriprojekti stardilaen ja starditoetus, vajalikud projektitoetused, õppesõidud, omaosalus jms.). Ressursside eraldamise, taotlemise põhimõtted (nt ettevõtlike tegevuste fond) on õppeasutuses määratletud.
Mõõdiku kirjeldus	Ettevõtlike tegevuste toetamiseks on eraldatud ressursid. Ressursside eraldamise, taotlemise põhimõtted on läbipaistvad ja tagavad võrdsed võimalused.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	Ressursside eraldamise, taotlemise põhimõtete kirjeldatus. Õpilaste teadlikkus võimalustest.. 3 € õpilase kohta.
Hõbetase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	10 € õpilase kohta. Hindamisperioodi keskmine Ressursse kasutavate õpilaste osakaal kõikidest õpilastest.
Kuldtase **Hindamisperiood – 3 viimast õppeaastat**	15 € õpilase kohta. Hindamisperioodi keskmine. Ressursside eraldamise ja taotlemise põhimõtetes on tehtud tulemuslikkust parandavaid muudatusi.
Andmete allikad	Eelarve Sisehindamise aruanne

4.5.3 Kaasatud lisavahendid

Tegur	Kaasatud lisavahendid
Rakenduse koht	Lasteaed, algkool, põhikool, gümnaasium
Teguri kirjeldus	Ettevõtluse ja edukate projektide baasil lisandunud rahaliste ja mitterahaliste[6]vahendite maht. Välja arvatud õpilasalgatustega kogutud raha.
Mõõdiku kirjeldus	Projektitaotluste, teenuste müügi baasil genereeritud tulu rahaline ja mitterahaline maht, protsent õppe- ja kasvatustööle suunatud eelarvest (eelarvest arvata maha erakordsed suuremahulised kulutused n suuremahuline remont, investeeringud). Kaasatud lisavahendite allikate loetelu.
Baastase **Hindamisperiood – jooksev õppeaasta**	2 % eelarvest Lasteaed – 0 % eelarvest
Hõbetase **Hindamisperiood –** **3 viimast õppeaastat**	5 % eelarvest. Hindamisperioodi keskmine Lasteaed – 3% eelarvest Lisavahendite kaasamise edukust on analüüsitud ning kavandatud muudatusi senises tegevuses.
Kuldtase **Hindamisperiood –** **3 viimast õppeaastat**	7 % eelarvest. Hindamisperioodi keskmine Lasteaed – 5% eelarvest Lisavahendite kaasamise edukuse parandamiseks on tehtud tulemuslikke muudatusi senistes tegevustes.
Andmete allikad	Eelarve Sisehindamise aruanne

[6] *Mitterahaline tulu ümber arvestada rahaliseks väärtuseks.*

5 KOKKUVÕTE

„Üldiselt võlgneb inimene väga vähe sellele, millisena ta sündis – inimene on see kelleks ta ennast ise teeb.“

Alexander Graham Bell

Ettevõtlikkus on inimese universaalne võimekus ning käesoleval sajandil on see muutunud hädavajalikuks edufaktoriks. Selleks, et arendada inimeses ettevõtlikke hoiakuid on kogukonna seisukohalt üheks paremaks kohaks lasteaed ja kool. Seal tekib keskkond, kus kogukonna liikmed on teatud vanuses peaaegu kõik koos ning suudavad ühiste pingutustega eneses ettevõtlikke hoiakuid arendada. Ettevõtliku õppe standard loob õppeasutustele raamistiku, millele tuginedes on võimalik suunata oma protsesse sellisel moel, et õppe- ja kasvatusprotsessi läbi olulisel määral parandada õppimise efektiivsust ning aidata õppijatel ette valmistuda selleks, et elus tuleb hakkama saada väljakutsetega, mida me praegu ei oska isegi ette ennustada. Selleks on vaja iseseisvat mõtlemist selleks, et leida lahendus ning ettevõtlikkust ja praktilisi oskusi selleks, et seda lahendust ellu viia. Tahan-suudan-teen ☺ on hoiak, mis aitab meil ühiskonnana ka tulevikus edukalt hakkama saada.